

? SKEPTTIKKO

4
2006

Paranormaalin tutkijat

Kryptologia ja huuhaa

TAROT-
TULKINTA
20 min / 15 €

Julkaisija:

SKEPSIS^{RY}

PL 483
00101 Helsinki
www.skepsis.fi

#71

Päätoimittaja: Risto K. Järvinen

E-mail: editor@skepsis.fi

Toimitus:

Närhitie 11
01450 Vantaa

Taitto: Damien & Darling

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä välttämättä edusta toimituksen, Skepsiksen tai ECSO:n virallista kantaa.

(ECSO = European Council of Skeptical Organisations. Skepsis ry on ECSO:n jäsen.)

Painopaikka: Meripaino

ISSN 0786-2571

Seuraava Skeptikko ilmestyy maaliskuussa. Lehteen tarkoitettu aineisto tulee olla toimituksessa helmikuun loppuun mennessä.

SISÄLLYSLUETTELO

- 4... Mikko Kiviharju:
Kryptologia ja huuhaa
- 13... Ada:
Skepponen
- 14... Risto K. Järvinen:
Huuhaa-palkinto homeopatia-
apteekeille
- 16... Risto K. Järvinen:
Miksi ihmeessä käytämme
uskomushoitoja?
- 19... Denis Galkin:
Skeptikko pulassa
- 20... Risto K. Järvinen:
Minä, skeptikko: Santtu Puukka
- 23... Risto K. Järvinen:
Maailman mysteereitä ratkaisemassa
- 26... Risto K. Järvinen:
Kiivasta menoa Hengen ja tiedon
messuilla
- 28... Vesa Sisättö:
Älä usko salaliittoteorioihin!
- 31... Jussi K. Niemelä:
Kirjat: Potaska ja politiikka – onko niillä
loppujen lopuksi eroa?
- 38... Mikael Nederström:
Kirjat: Ennustaja mukana
elämänvalinnoissa
- 42... Markku Javanainen:
Kirjat: Hanki hyvä kirja!
- 44... Kari Kivioja:
Miksi spagetti murtuu useampaan
osaan?

KANSI:

Järjestö "Paranormal Research Institute of Central Kensington", eli tuttavallisemmin "PRICK", väittää löytäneensä paranormaaleille ilmiöille rationaalisia selityksiä (s. 23-25). Kuva: Sakari Tiikkaja.

TÄMÄN SIVUN KUVA:

Hengen ja tiedon messuilla ei mitään uutta (s. 26-27).

SKEPSIS^{RY}

Kohta 20 vuotta kysymyksiä

Skepsis myönsi tämän vuoden Huuhaa-palkintonsa niille tahoille, jotka apteekeissa, apteekkialan järjestöissä ja järjestöjen tiedotusvälineissä edistävät homeopaattisten valmisteiden myyntiä.

Asiaan reagoitiin nopeasti: neljä tuntia ennen palkinnonsaajan julkistamista STT sai tiedotteen otsikolla "Apteekkariliitto kytketty aiheettomasti Skepsiksen Huuhaa-palkintoon".

Tapahtuneen "vääryyden" vuoksi Apteekkariliitto halusi tuoda esille, että homeopaattiset valmisteet ovat lääkelain mukaan lääkevalmisteita, joista osaa voidaan toimittaa vain apteekeista; jotkin valmisteista ovat sellaisia, joita potilas saa vain lääkärin reseptillä.

Liitto kertoi tiedotteessaan, että apteekkitoiminnan eettisten ohjeiden mukaan apteekkihenkilökunta kunnioittaa asiakkaan valintoja ja itsemääräämisoikeutta huolehtien siitä, että asiakas saa riittävät tiedot valintansa tekemiseksi. "Asiakkaan näkemykset, esimerkiksi elämäntapomukselliset tai uskonnolliset, otetaan huomioon ja hänen vapauttaan valita vaihtoehtoiset hoitomuodot kunnioitetaan. Apteekkihenkilökunnalla on kuitenkin vastuu siitä, että asiakkaalla on riittävät tiedot valintansa tueksi."

Totta on, että tarmokkaan lobbauksen ansiosta homeopaattiset valmisteet kuuluvat nykyisin EU-lainsäädännössä lääkelain piiriin. Siksi Lääkelaitos on saanut epäkiittolisen tehtävän rekisteröidä nämä valmisteet, joiden vaikuttavuudesta ei ole näyttöä. Silti olisi mielenkiintoista kuulla, mitä mieltä Apteekkariliitto on siitä, kuinka eettistä on myydä liiton jäsenyrityksissä vettä lääkepulloissa.

Entä mahdollistaako mihin tahansa ideologiaan vetoaminen kaiken mahdollisen "tavarat" myymisen apteekeissa? Miten lähellä on hetki, jolloin apteekkien hyllyistä löytyy parantavalla energialla ladattuja amuletteja sairauksien hoitoon?

Apteekkariliiton lausuma apteekkihenkilökunnan vastuusta siitä, että asiakkailta on riittävät tiedot valintojensa tueksi, joutuu kummalliseen valoon, kun tiedetään määrättyissä apteekeissa toimivan farmaseutteja, joilla on takanaan myös kolmen vuoden homeopaattikoulutus. Neuvovatko tällaiset homeopaattifarmaseutit asiakasta, ettei tämän kannata ostaa lainkaan homeopaattisia valmisteita, koska ne kaikki sisältävät pelkästään vettä tai muuta vaikutuksetonta apuainetta? Kertovatko he, että kyseisessä homeopaattisessa valmisteessa ei ole jäljellä molekyyliäkään siitä laimennetusta aineesta, joka valittiin hänen oireisiinsa silkan magian perusteella ja jonka mukaan valmisteelle on annettu nimi? Ilmoittavatko he, että vaikutuksettoman valmisteiden käyttö on silkkaa rahan hukkaa ja saattaa viivyttää välttämättömän, lääketieteeseen perustuvan hoidon hankkimista?

Onko asiallinen opastus näillä perusteilla edes mahdollista? Onko homeopaatin toimiminen apteekissa homeopaattisten valmisteiden myyjänä asianmukaista? Lääkäri myymässä lääkkeitä on vastoin kaikkia eettisiä sääntöjä; miksi siis homeopaatiksi koulutautunut henkilö saa myydä apteekeissa homeopaattisia tuotteita, jotka kuuluvat lääkelain piiriin?

Risto K. Järvinen

Kryptologia ja huuhaa

Ilmeisesti 1600-luvulla tehty Voynichin käsikirjoitus, josta ei tiedetä, onko siinä käytetty salakirjoitusta vai onko kyse huijauksesta.

Kryptologia sanana (kreikk. kryptos + logos) tarkoittaa piilottamisen tiedettä, ja käsittää sellaisenaan sekä tiedon varsinaisen piilottamisen (kryptografia) että sen ei-toivotun paljastamisen (kryptoanalyysi). Kryptologian historia on pitkä ja usein mystiikan ja salaperäisyyden verhoama. Sotasuunnitelmia, ruhtinaiden rakkaussuhteita, uskonnollisia tekstejä, alkemistien "reseptejä", aarrekarttoja ja ylipäätään lähettäjän arkaluontoisena pitämää tietoa on sekoitettu, piilotettu ja muunneltu hyvin mielikuvituksellisin keinoin sivistyksen alusta alkaen.

Ensimmäiset kryptografiaan viittaavat metodit ovat yhtä vanhoja kuin ihmisen mieltymys arvoituksiin, ja käyttötarkoituksin on voinut toisinaan olla päinvastainen kuin nykyään. Egyptissä jo 1900 eaa [Kahn] kuolleiden hautakirjoituksiin liittyi uskomus, jonka mukaan kuolleelle oli sitä parempi, mitä useampi ko. kirjoituksen luki. Valitettavasti muistokirjoitusten määrän ollessa kohtuullisen suuri, harva vaihautui edes silmäilemään niitä. Luovimmat kirjurit käyttivätkin käänteistä psykologiaa saadakseen enemmän huomiota asiakkaansa hautakirjoituksiin: "hieroglyphejä" käytettiin epävanomaisesti, jotta ohikulkija ei saanut siitä välittömästi yhdellä silmäyksellä selvää. Tällainen vetoa ihmisen luontaiseen uteliaisuuteen ("miksi tuota ei saisi tietää?"), ja olikin jonkin aikaa hyvä vetonaula.

Kryptologia sisältää nykyään valtavan määrän käytännön algoritmeja DESistä, AES:stä, koodeista, protokollista ja niiden suunnittelusta aina niiden "murtamiseen" (tai sellaisen yrittämiseen) saakka. Moderni kryptologia on enimmäkseen puhdasta matematiikkaa ja tilastotiedettä, joskin mukana on edelleen huomattava määrä pelkästään käytännössä hyväksi havaittuja tai luultuja menetelmiä.

Todennäköisesti kryptologian historian salamyhkäisistä käyttötarkoituksista ja toisaalta kryptojärjestelmille ominaisesta "salaluuku"-ominaisuudesta johtuen kryptologialla on sijansa myös nykyaikana ilmenevissä, vä-

hemmän tieteellisissä ilmiöissä. Sinänsä modernia kryptologiaa on vaikea käyttää huuhaan välineenä, koska perusteetkin vaativat jonkinasteista perehtyneisyyttä ja tuloksia on vaikea visualisoida näyttävästi. Sellaiset väärinkäytökset, jotka suoraan liittyvät kryptologiaan – kuten tahallisesti heikennettyjen järjestelmien myyminen, tai salauksen käyttö laittomien tarkoitusten peittämiseksi – eivät taas sisällä mitään ylikuunnolliselta vaikuttavaakaan. Luonnollisesti on olemassa paljon kryptologiaa sivuavia väitteitä, mutta näissä ei tyypillisesti ole mitään aitoa kryptoa käytössä.

Noituutta ja salaliittoja

Kryptologin kannalta harmillisimpia tapauksia salaustieteiden kannalta on enemmän nk. "Hollywood"-kryptot (esim. *Da Vinci-koodi* -elokuva), joka suurelta osin on vastuussa yleisimmistä kryptologiaan liittyvistä väärinkäsityksistä. Yleisimpiä väärinkäsityksiä ovatkin

- Steganografian pitäminen hyvänä kryptografiana
- Koodien pitäminen hyvänä kryptografiana
- Hallitusten salaliitot salausalgoritmeihin liittyen
- Kryptologian yhdistäminen noituuteen

Steganografiassa viesti piilotetaan sellaisenaan jonkin suuremman tiedon sekaan – moderneissa salausmenetelmissä viesti sekoitetaan ja muunnetaan. Esimerkkejä steganografisista järjestelmistä ovat mm.

- Antiikin aikana esiintynyt viestin tatuointi orjan päänahkaan, ja viestin(viejän) lähettäminen vasta, kun hiukset olivat kasvaneet uudelleen
- Salatun viestin piilottaminen esimerkiksi viatto-

man näköisen kirjeen sanojen tai kappaleiden ensimmäisiksi kirjaimiksi (käytetty keskiajalta lähtien)

- Kylmän sodan vakoilijoiden käyttämät mikropisteet
- Bittikartta-koodattujen kuvien vähiten merkitsevien bittien muuntelu halutun informaation mukaisesti
- Internet-protokollan vähän käytettyjen kenttien muuntelu

Steganografia ei ole tehokas järjestelmä siksi, että tietoa joudutaan lähettämään useita kertoja enemmän kuin olisi tarpeen, ja sen salaisuus nojaa pelkästään käytettyyn menetelmään. Kun **Mata Hari** on vietellyt menetelmän ulos agentista, on keksittävä kokonaan uusi järjestelmä – kun pitäisi riittää pelkästään avaimen vaihtaminen.

Koodit tarkoittavat jonkin tietyn sanan korvaamista toisella. Renessanssin aikana hallitsijoiden välisessä kirjeenvaihdossa yleensä henkilöiden nimet korvattiin jollakin koodisanalla, kuten ”kyyhky”, vaikka kirje olisi muutenkin ollut salakirjoitettu. Koodit ovat kyllä turvallisempia ja tehokkaampia kuin steganografia, mutteivät kuitenkaan sellaisenaan riittäviä moderneihin tarpeisiin. Steganografian ja koodien periaatteet yhdessä muodostavat kuitenkin ehkä hede-
delmällisimmän maaperän ”aidolle” kryptologialla rat-
sastavalle huuhaalle.

Siitä lähtien, kun USA julkisti DES-salakirjoitusstandardin 1976 ja tämän seuraajaksi 1987 tarkoitettun Clipper Chip -laitteen, maailmalla ja Internetissä on kierrellyt sitkeästi huhuja USAn/NSAn/valitun hallituksen salaliitosta tuottaa menetelmiä, joissa on jotakin korkeampaa osaamista sisältävä takaportti. DESin tapauksessa huhut johtuivat siitä, että monimutkaiselta näyttävän kuvauksen perusteita ei kerrottu julkisuuteen.

(Myöhemmin selvisi, että NSA ei halunnut julkistaa niitä kryptoanalyysin periaatteita, joita vastaan IBM:n Lucifer-algoritmia – DESin esiversio – paranneltiin NSAn toimesta immuuniksi.) Clipper Chipissä käytetty algoritmi, Skipjack, oli sinänsä hyvä, mutta avain oli erikseen koodattu NSAn saatavaksi.

Takaporttien epäileminen on toki perusteltua, mutta on silti käytettävä järjeä (tai Occamin partaveistä) kohteen valinnassa: onko todennäköisempää, että takaportti löytyy julkisesta ja useita vuosia maailmalla olleesta avoimesta järjestelmästä, vai kauniista mustasta laatikosta, josta ei tiedetä muuta kuin logo? Toki AES on näkyvämpi kuin jokin CompanyPerfectCrypto.

Noituuteen salaustieteitä yhdistetään historian vuoksi: keskiajalta **Trithemius** esiteli salausjärjestelmiä viestin välittämiseksi henkimaailman kautta (ottaen huomioon ny-

kyajan järjestelmien monimutkaisuuden ja virhealttiuden, idea ei olisi sinänsä mitenkään huono: laajakaistan puhelintukeen jonottamisen sijaan riittäisi harras rukous tai kunnon kirous); salaseurat, okkultistit ja alkemistit käyttivät teksteissään symboleita, jotka ovat kuin korvaussalakirjoitus; kielillä puhuminen kuulostaa sa-

manlaiselta kuin mikä tahansa vieras kieli (jos kieli on harvinainen, se on myös varsin tehokas salausmenetelmä); lisäksi tunnetaan koko joukko mystisen näköisiä kirjoituksia, joista kaikista ei voi sanoa, onko kyseessä viitsi, taideteos, huijausväline vai aito salakirjoitus.

Mikään ei estä kokeilemasta omakohtaisten raamattukoodiennustusten tekemistä. Artikkelin kirjoittaja testasi "Bible Code Oraclea", josta oli Internetissä saatavissa näyteversio.

Koskaan et voi olla varma

Salausjärjestelmille on ominaista pyrkiminen muuttamaan teksti mahdollisimman sekavaksi (ei niin kuin EU-direktiivi, vaan niin kuin apinan kirjoittama tekstiiluska), mutta kuitenkin niin, että jollakin salaisella lisätiedolla (=avaimella) sekavuudesta saadaan irti jotakin järjeä. Tätä kutsutaan ”salaluukku”-ominaisuudeksi, ja se sivuaa huomattavan läheltä sitä, mitä huuhaa ja pseudotiede yleensä etsivät: järjestystä kaaoksesta tiedettä ”laajemmin” menetelmin.

Sekä kryptoanalyysissä että huuhaassa lähtökohtana on selittämättömältä vaikuttava informaatio (kryptoanalyysissä satunnainen bittivirta, pseudotieteissä esimerkiksi ihmisten sairaudet, luonnonilmiöt ja tulevaisuus), josta haetaan jotakin merkityksellistä keinoin, joista tiedetään hyvin vähän. Hiuksenhieno ero näiden välillä tulee siinä, miten keinot rajataan ja epäonnistuminen tunnustetaan. Jos keinovalikoima muodostuu kryptoanalyysissä monimutkaisemmaksi kuin itse selittämätön informaatio, tunnustetaan, että kryptologian keinoin ei viestiä voida saada selville. Huuhaassa selityksiä laajennetaan, keksitään poikkeuksia ja poikkeuksen poikkeuksia, kunnes informaatio tai ilmiö on selitetty vähintään yhtä isolla joukolla uutta selittämätöntä informaatiota.

Kuitenkin monissa pseudotieteissä vedetään yhtäläisyyksiä kryptologian ja halutun pseudotieteenhaaran välille: eihän kryptoanalyysissäkään viestissä ole mitään järjeä nähtävissä, mutta aina lopulta joku nero sieltä viestin paljastaa. Tämä on sinänsä totta, jos tiedetään ennakoita, että kyseessä on salattu viesti (tämä ”tietoisuus” ei tietyissä huuhaankaan lajeissa ole mitenkään outoa). Mutta kryptoanalyysiin vetoaminen sen todistamiseksi, että viesti on olemassa (kun pohjalla on oletus viestin olemassaolosta) on kehäpäättelyä.

Kaksi yleisintä kryptologiaa sivuava aiheetta pseudotieteissä ovat piilotettujen viestien löytäminen epätodennäköisistä paikoista (mm. **Shakespeare**in teokset, Raamattu) ja toisaalta tunnettujen salakielitekstien käyttäminen todisteena jostakin ylliuonnollisesta tai salatusta mysteeristä. Kummassakin tapauk-

nessa asian tekee mutkikkaammaksi skeptikon kannalta se, että positiivisiakin esimerkkejä on tiedossa. Tunnetaan salakirjoituksia 1300-luvulta nykyaikaan (vaikkakaan ei ole voitu todistaa niiden liittyvän mihinkään ylliuonnolliseen), jotka jakautuvat

- aitoihin salakirjoituksiin (Trithemiuksen ”Steganographia”-sarjan III osa, joka näytti 1996 asti astrologisille taulukoille, mutta sisälsikin esimerkkejä Trithemiuksen keksimästä korvaussalakirjoitusmenetelmästä)

- huijauksiin/taideteoksiin (italialaisen teollisen muotoilijan **Luigi Serafinin** taidekirjaksi 1970-luvun lopulla tekemä *Codex Seraphinianus*, joka sisältää mystisiä merkkejä ja eksoottisia kuvia. On kuvaavinaan hypoteettista maailmaa/maailmankaikkeutta)

- selvittämättömiin tapauksiin (nk. *Voynichin käsikirjoitus*, ilmeisesti 1600-luvulla tehty *Codex Seraphinianuksen* kaltainen teos, josta ei kuitenkaan tiedetä, onko siinä käytetty salakirjoitusta, vai onko kyse huijauksesta)

Ollako piilossa vai eikö olla?

Ihmisten luontainen taipumus nähdä kuvioita ja säännönmukaisuuksia epätodennäköisissä paikoissa lienee pääsyllisenä kryptologian ja huuhaan pääasialliseen yhteen-törmäykseen: steganografisiin koodeihin, eli piilotekstien etsimiseen muun, viattomalta näyttävän tekstin seasta.

Steganografisilla eli piilokodeilla tarkoitetaan tässä nimenomaan tekstin sekaan jollakin menetelmällä kätkeytyä viestiä. Lähin esimerkki nykyajasta lienee SW Television Oy:n/Nelosen esittämässä *Pako*-sarjassa eräälle vankilassa olevalle päähenkilölle viestien välittäminen tavallisen kirjeen oikealle tasattujen rivien viimeisten sanojen perusteella. Menetelmiä, niin kuviteltuja kuin käytettyjäkin, on lukematon määrä. Skeptikon lukijoita kiinnostanevat eniten kuitenkin kohtuullisen paljon julkisuutta saaneet Shakespeare- ja Raamattu-koodit (Baconian Codes, Bible/Torah Codes).

Shakespeare-koodeissa kyse on siitä, että tiettyjen piirien mielestä Shakespearein teoksia ei kirjoittanutkaan Shakespeare, vaan joku haamukirjoittaja, anonyyminä pyssyttelevä suurmiestä tai kenties koko joukko

kirjoittajia. Tällaisia teorioita alkoi esiintyä noin sata vuotta Shakespearen kuoleman jälkeen 1720-luvun lopulla, ja tähän päivään mennessä erilaisia artikkeleita on jo tuhansia [Kruh]. Pääasiallisena syypäänä sonetteihin pidetään Sir **Francis Baconia**. Hedelmälliseksi Baconin käytön tässä tekee se, että tämä oli myös tunnettu kryptologi. Kun mukaan lasketaan erilaiset mahdolliset salakirjoitustyyppit, Shakespearesta on mahdollista löytää vaikka kuinka pitkiä urheiluselostuksia "Tseitsein" rengasonnosta.

Raamatusta, tai tarkemmin ottaen hepreankielisestä Toorasta, haetaan viestejä kuten Shakespearestakin, mutta rajoitetuimmin keinoin. Haettuja viestejä pidetään todisteina ihmistä suuremman älyn osuudesta Raamatun tekstiin, ja joilla toivotaan olevan ennustamiskykyä nykypäivän tapahtumiin. Raamattukoodit kuuluvat erottamattomasti kabbalaan, juutalaiseen mystiikkaan, mutta niiden tutkimus on levinnyt myös tämän ulkopuolelle laajasti mm. kristittyjen keskuuteen, varsinkin USA:ssa. Koodeja Raamatusta lienee etsitty kokko kabbalan olemassaolon ajan [Wikipedia1, Wikipedia2], mutta nykyisen muotonsa ne saivat vasta 1980-luvulla, kun rabbit **Witztum**, **Rips** ja **Rosenberg** testasivat israelilaisen opettajan löydöksiä teoriassa [Wikipedia1]. Tällä hetkellä raamattukoodeja tutkii iso yhteisö kabbalistien lisäksi – pääosin tutkimista helpottavien tietokoneohjelmien avulla.

Sekä Raamattu- että Shakespeare-koo- deista voidaan löytää pohjalta seuraavat oletukset ja käytäntö:

- *Valitaan* tietty säännöstö piilotettujen viestien löytämiseksi. Tähän valintaan kuuluvat yleensä kieli, poimintasääntö, salausmenetelmä(t) ja virheenkorjaus

- *Sovelletaan* ko. säännöstöä johonkin tekstiin

- Poimitaan sopivat kirjaimet (tyypillisesti vakiosääntö, esim. joka neljäs kirjain, jokaisen sanan, lauseen tai kappaleen ensimmäinen kirjain)
- Puretaan salaus (ennalta määritellyillä menetelmillä, joita voidaan tarvittaessa lisätä "uusinta-ajossa")
- Sovelletaan virheenkorjausta (jos esim. saatiin ulos teksti "Skeptikko on tyhmä", tulkitaan siinä tapahtuneen pari luonnollista virhettä, ja

korjataan teksti: "Skeptikko on tyhmä")

- *Haetaan* valitussa luonnollisessa kielessä esiintyviä sanoja, mielellään lähellä toisiaan. "Lähellä" voidaan määritellä myös melko joustavasti.

Luonteva kysymys tähän on, että kun tunnetaan lähtötiedot, millä todennäköisyydellä N merkin mittaisesta sattumanvaraisesta luonnollisesta tekstistä löytyy haluttuja n merkin mittaisia luonnolliseen kieleen kuuluvia merkkijonoja. Tällainen arvo toimii vertailuarvona halutusta tekstistä tehdyille koekille.

Viestejä Empyreumista

"Shakesbaconin" tapauksessa etsinnän kohteelle (muun kuin väitetyn kirjoittajan piilotetuille viesteille) on olemassa ennakkotapauksia: historia tuntee tapauksia, joissa näin on tehty. Esimerkiksi v. 1616 tehdyssä *Rerum Anglicorum Henrico VIII, Eduardo VI et Maria Regnantibus Annales* -kirjassa ei ole varsinaista tekijää, mutta ensimmäisten 53 kappaleen alkukirjaimet muodostavat latinankielisen lauseen "**Francis Godwin**, Llandalfin piispa, kirjoitti nämä rivit". [Dutch, Leary] Myös Uuden Meksikon Espanjalainen Historia (v. 1812), on erään kreivin nimissä, mutta alkuperäinen kirjoittaja on piilottanut nimensä kolmen kappaleen lauseiden ensimmäisiksi kirjaimiksi [Dutch]. Em. tapauksissa käytetty menetelmä on kuitenkin ollut riittävän yksinkertainen ja tuottanut asiayhteyteen nähden liian epätodennäköisiä tekstejä ollakseen sattumaa. Shakespearen teoksista ei ole toistaiseksi löydetty riittävää näyttöä piilotekstien olemassaoloksi (ison osan **William Friedman** jopa todisti vääräksi vaimonsa kanssa – ironista sikäli, että Friedman tapasi vaimonsa yrittäessään osoittaa väitettä oikeaksi aiemmin). Tämä ei luonnollisestikaan haittaa etsijöitä.

Raamattukoodeissa tutkijoiden ja vakuumuksellisten "tutkijoiden" joukko on sen verran laaja, että tapauskohtaisesti niiden osoittaminen vääräksi on ylivoimainen tehtävä. Tämän lisäksi jokaisesta skeptikkojen vasta-argumenteista voidaan tuottaa lukematon määrä vasta-argumentteja ja kiiston kiiston kiiston tyypillisiä pseudotieteen keinoja, kuten

- Olemattomien lähteiden siteeraaminen ("järkeviä" ja "tarkkoja" tutkimuksia, joita ei kuitenkaan tarkemmin nimetä)

- Todennäköisyyden väärinkäyttö

- *A priori* ja *posteriori* tapausten sotkeminen (etsitään mitä tahansa merkkijonoa tai merkkijonon yhteisesiintymiä, mutta lasketaan lopullinen todennäköisyys juuri löydetylle merkkijonolle tai yhteisesiintymälle)

- Ehdollisen todennäköisyyden väärinkäyttö väärin lähtöoletuksin (oletetaan lähtötekstin entropia satunnaiseksi, vaikka kyseessä on luonnollinen kieli)

- Tehtyjen testien olematon vertailukelpoisuus skeptikkojen tekemien vastaavien testien kanssa (käytetty pisteytysmenetelmä painottaa liikaa hyvin epätodennäköisiä tapahtumia, tai sellaisia koekteita, joita skeptikkojen testeissä ei ole ollenkaan tehty)

Klassisen kryptologian ja kielitieteen kannalta raamattukoodit ja niiden etsijöiden käyttämät perusteet muodostavat mielenkiintoisen tapauksen. Tämä johtuu luonnollisen kielen entropian määrittämisen vaikeudesta: kysymyksessä on tavallisten kielten – kuten suomi, englanti, heprea – ennustettavuus ja informaattiosisältö. Entropia mittaa tiedon epävarmuutta tai joissain sovelluksissa tiedon tiivistyneisyyttä ja virheenkorjauskykyä.

Luonnolliset kielet ovat hyviä korjaamaan puheessa ja kuulemisprosessissa tapahtuneita virheitä. Tämä kyky tapahtuu karkeasti ottaen käyttämällä äänteellisesti toisistaan kaukana olevia sanoja eri asioista. Tällöin kuulija voi arvata "sinne päin", mistä oli kysymys: kuulijan aivoissa valikoituu automaattisesti äänneasultaan kyseisen kuulijan mielestä lähin sopiva sana. (Tämä ei tietenkään ole täydellistä, ts. kaikki kielet sisältävät monia lähekkäin toisiaan olevia sanoja – nämä tapaukset ovat yleisiä vitsien aiheita). Toisaalta sanat ovat tarpeettoman pitkiä, jos ajatellaan niiden koodaamista kirjainten avulla.

Esimerkiksi englanninkielisessä Websterin synonyymisanakirjassa [Amazon] on n. 340 000 sanaa. Näiden koodaamiseksi 26 kirjaimella tarvittaisiin vain nelimerkkisiä sanoja, mutta ylivoimaisesti suurin osa sanoista on kuitenkin pidempiä. (Ei koske tiettyjä teinikäisille suunnattuja angloamerikkalaisia animaatioita). Luonnollisten kielten entropia on

huomattavan pieni, 2-5 kertaa pienempi kuin kielen aakkoston täysimääräinen käyttäminen mahdollistaisi.

Jotta raamattukoodia voitaisiin vertailla entropian suhteen, on ne ensin määriteltävä tarkemmin. Tiukimpien määrittelyiden mukaan [Wikipedia2] ainoastaan hepreankielisiä Vanhan Testamentin Tooraan liittyviä osuuksia (Mooseksen kirjat I-V) on lupa käyttää, mutta myös laajempia hakuja ja eri kieliä käytetään (Bible Code Digest [INBCRS1] promovoi koko Raamatun käyttämistä, tyypillisesti heprean, kreikan ja englannin kielillä. Eri versiot vaikuttavat huomattavasti entropialaskennan lähtöarvoihin; tässä käytetään Bible Code Digestin esimerkkiä mukaillen hepreaa ja koko Raamattua).

Edellä mainitut yleiset käytännöt raamattukoodeissa tiivistyvät "samaetäisyyksisten merkkijonon" (Equidistant Letter Sequences), eli ELS:n soveltamiseen. ELS:ssä määritetään jokin alkukohta ja kokonaisluku ELS-t. Kyseisestä alkukohdasta lukien luetaan tekstistä joka t:s kirjain (myös taaksepäin) ja katsotaan, muodostuuko tästä mitään järkevää. Pienet virheenkorjaukset sallitaan tapauskohtaisesti. ELS:ää sovelletaan myös "klusterointiin": tietty osateksti kirjoitetaan suorakaiteen muotoon pätkimällä teksti valitun mittaisiksi riveiksi, ja ko. suorakaiteesta etsitään pystyyn, vakaan sekä erinäisiin viistosuuntiin luonnollisen kielen tekstejä. Jos samasta suorakaiteesta löydettyjen sanojen merkitykset muodostavat jossakin yhteydessä jotakin järkevää, sanoja kutsutaan ryhmäksi (cluster). Ei ole kuitenkaan selkeästi dokumentoitu, kuinka useampien tekstien klustereita oikeastaan haetaan, esim. onko kaikkien mahdollista alkuperäiseen suorakaiteeseen, vai voidaanko määritellä uusia.

Klusterointi on raamattukoodien tulkit-sijoiden merkittävin työkalu: tämän avulla saadaan hyvinkin pitkiä (lähes 300 merkkiä) "lauseita" tai lauseiden tynkiä. On kuitenkin huomattava, että klusterin rivinpituutta, aloituskohtaa, kokoa tai sanojen esiintymisuuntaa ei ole lyöty ennakkoon lukkoon, mikä kasvattaa erilaisten klusterien lukumäärää huomattavasti. Mistä tahansa kahdesta merkkijonosta, jos niillä jotkin kaksi merkki-

paria ovat lähellä toisiaan, saadaan muodostettua klusteri. Käytännössä, jos molempien ELS-t arvo on suuri, eivätkä ne ole lähellä toisiaan, on vaikeaa koodituttajienkin parissa vakuuttua klusterin "todistusarvosta". Kuitenkin sellaisia pareja, joissa ainakin toinen ELS-t on pieni, on myös riittävästi.

Sarvesta härkää, kaavasta skeptikkoo

Klusteroinnin käyttö monimutkaistaa entropia-arvioita, ja sen merkitys on joka tapauksessa pieni (em. kvalitatiivinen arvio ei ole vielä saanut allekirjoittanutta vakuuttuneeksi klustereiden todistusarvosta), joten niitä ei ole tässä huomioitu. Sen sijaan on arvioitu entropiaa käyttäen, kuinka pitkiä tekstejä Raamatusta voitaisiin löytää, mikäli oletetaan tietty entropia käytetylle kielelle. Tulevassa esityksessä on selkeitä puutteita – esimerkiksi heprean eri entropia-arvoja ei ollut sellaisenaan käytettävissä, vaan ne on arvioitu muiden kielten entropian avulla – mutta se kertoo kuitenkin suunta-antavasti metodista ja siitä, etteivät koodituttajien saamat tulokset ole tilastollisesti niin ihmeellisiä.

Tarvittuja lähtötietoja ovat:

- Raamatun heprean aakkoston entropia H_{alph} : 3,91 bittiä / kirjain (satunnainen 4,46 bpc)
- Koko hepreaksi kirjoitetun Raamatun merkkien lukumäärä N : ~ 3,6 miljoonaa
- Luonnollisen heprean kielen entropia H_{lang} : 0,6 – 2,6 bittiä / kirjain (muut kielet n. 1,3 bpc).

Haettuna todennäköisyysrajana on 50 %: kuinka pitkällä merkkijonoilla niiden löytämisen todennäköisyys ensimmäisen kerran puutoa alle puolen.

ELS:ssä haettiin n kpl joka k :tta kirjainta alkaen mistä tahansa kohdasta $1...N$, ja tekstiä voidaan lukea lisäksi väärinpäin. Tällöin annetulle k löytyy $2[N-k(n-1)]$ eri n -mittaista tekstiä. Kun lisäksi $1 \leq n < N$, $2 \leq k \leq N$ ja $kn - k \leq N$, saadaan yhteensä

$$2 \sum_{k=2}^{k(n-1) < N} [N - k(n-1)] = 2 \sum_{k=2}^{N/(n-1)} [N - k(n-1)]$$

merkkijonoa, joiden pituus on n .

Tämä sievenee puolestaan muotoon, jossa merkitsevimmät termit ovat $n^* = \frac{N^2 - Nn^2 + 2N^2 + 2Nn}{n^2}$.

Tämä kaava siis ilmaisee, kuinka monta n -mittaista merkkijonoa N :n merkin mittaisesta tekstistä voidaan ELS:n keinoin ylipäättään löytää. Lisäksi (joskaan ei erikseen mainittu ELS:ssä, mutta käytännössä tehty) sallitaan korjauksia. Tässä oletetaan, että korjauksia voidaan tehdä c :n merkin välein, jolloin yhteen n :n mittaiseen merkkijonoon sallitaan tehtävän $\frac{\lambda n}{c}$ korjausta, jossa λ (raamatun heprean tapauksessa 22) on korjausten avaruus, i. käytettyjen aakkosten lukumäärä.

Mahdollisten merkkijonojen pituuden löytämiseksi tarvitaan kohdekielen eripituisten fraasien todennäköisyydet. Näitä on kuitenkin saatavilla vain yksittäisille sanoille eikä lauseille, joten on käytettävä entropiaa. Tässä mallissa oletetaan, että tekstin merkit ovat toisistaan riippumattomia ja että merkin kieleen kuuluminen on verrannollista kielen ja aakkoston entropian suhteeseen. Kumpikaan oletamus ei yksinään pidä paikkaansa, mutta toisaalta kielen entropia on nk. keskimääräinen merkkikohtainen entropia, joka yhdistää oletamukset (vrt. Shannonin koe Englannin kielen entropian määrittämiseksi [Shannon]). Tällöin $P(n:n$ mittainen merkkijono kuuluu kieleen) on $2^{n(Hlang-Halph)}$, ja vastaavasti $P(\text{ainakin yksi } n^*: \text{stä } n\text{-merkistä merkkijonosta kuuluu kieleen})$ on $1 - 2^{n(Hlang-Halph)n^*}$.

Kun tutkitaan tätä kaavaa eri parametrien arvoin, havaitaan että tulokset ovat hyvin herkkiä entropian eroille. Jos luonnollisen kielen entropia on kovin pieni, virheenkorjauskaan ei tuo mahdollisille tekstinpituuksille kuin pari merkkiä lisää. Vastaavasti, jos kielen entropia (tai pakkaus, tai sisäisen virheenkorjauksen puuttuminen) on suuri, mahdollisesti käytetyllä virheenkorjauksella on n . kuuden merkin mittainen merkitys pituudessa.

Entropia-arvoja asetettaessa on huomattava lisäksi, että lähtöteksti ei ole satunnainen, vaan noudattaa luonnollisen kielen frekvenssijakaumaa. Aakkoston entropia laskee tällöin hieman, tyypillisesti n. 0,55 yksikköä (ruotsin ja englannin kielistä laskettuna). Englannin kielelle on esitetty yläkiiarvo 1,2 bpc, ja kun muiden kielten entropia on

yleensä hieman korkeammalla kuin englanti, arvioidaan heprealle 1,4 bpc.

Tuloksena em. kaavasta saadaan, että ilman virheenkorjaustakin 3,6 miljoonan merkin hepreankielisestä tekstistä voidaan ELS:n säännöillä olettaa löytyvän 16-17 merkin mittaisia tekstejä, jotka kuuluvat luonnolliseen kieleen. Jos sallitaan lisäksi "virheenkorjaus" noin joka 10:lle merkillä (jollaista tunnutaan esim. Digest-sivustolla [INBCRS1] käytettävän), 17 merkin mittaisen tekstinpätkien pitäisi olla kohtuullisen yleisiä, ja 18-merkkisiäkin pitäisi voida löytää. Digest-sivustoilla pisin löydetty klusteri(joukko) käsitti 296 merkkiä [Shak], mutta tämän sisällä suurin yksittäinen merkkijono on 16 merkkiä pitkä. Tämä sopii mainiosti tilastollisiin raameihin.

Kaikissa meissä asuu pieni Nostradamus

Mikään ei tietenkään estä kokeilemasta oma-kohtaisten ennustusten tekemistä – vaikka et hepreaa osaisikaan, useat ohjelmistot hakevat tekstejä myös englanninkielisistä raamatuista tai tekevät translitteroinnin latalaisen ja heprealaisen merkistön välillä.

Ohjelmistoja koodien etsimiseen löytyy useita (sinänsähän kyseessä on triviaalista hakualgoritmistista), hinnat vaihdellen 20 - 140 dollarin välillä. Henkilökohtaisesta tutkimuksesta kiinnostuneet voivat katsella itselleen soveltuvimpia ohjelmia esim. Digest-sivustojen online-kaupasta [INBCRS2].

Allekirjoittanut ei kuitenkaan ollut kiinnostunut uhraamaan tutkimukseen muuta kuin aikaa, joten kokeiluversioiksi nousi "Bible Code Oracle" [Xentao], josta oli saatavissa näyteversio. Näyteversio ei tosin antanut tehdä kuin kymmenisen hakua ennen automaattista asennuksen poistumista, joten opetteluineen oman ennustuksen tekeminen vaati kaksi uudelleenasetusta. Ohessa ennustuksien tulokset (haku tehty koko hepreankielisestä raamatusta – translitteroiduksi englanniksi tosin, joten luonnollisesti kokeen tuloksilla ei ole koodituttajienkaan silmissä isompaa arvoa):

Haku: "Kiviharju"

Osumia: 0 kpl

Mietteitä: Hm, ehkäpä "j" on harvinainen

Haku: "Kiviharju"

Osumia: 5 kpl

Mietteitä: No nyt sujuu, selvästi tuotahan tarkoitettiin.

Haku: "Salary"

Osumia: 216 kpl

Haku: "Raise"

Osumia: 3657 kpl

Haku (klusteri): "Kiviharju" & "Salary" & "Raise"

Osumia: 0 kpl. "Salary" & "Raise" tuotti 2 osumaa tosin.

Johtopäätös: *Joku* on kyllä saamassa palkankorotuksen, mutta en ilmeisestikään juuri minä (tämän toteamuksen selitearvosta voidaan tietysti olla montaa mieltä).

Edellä mainitut kaupalliset ohjelmistot voidaan tulkita hyötymistarkoituksessa tehdyksi huuhaaksi. Toiminta- ja myyntiperiaatteitaan nämä vastaavat lottosovelluksia, joiden avulla voidaan laskea erilaisia todennäköisyyksiä eri lottoriveille, mutta joita kuitenkin myydään tarkoituksena saattaa ostaja uskomaan, että ohjelman avulla voi voittaa lotossa. Kielimuuri lienee yksi este sovellusten suuremmalle kotimaiselle rantautumiselle. Kuka sitä paitsi verifioi, että sovellus toimii myös suomenkielisellä Raamatulla? Nimenomaan uudella Raamatunkäännöksellä? (Tilastotieteilijän vakuutus ei riitä.)

Hollywood-efekti

Raamattukoodeista ei edellisellä tarkastelulla löytynyt mitään niin hämmästyttävää (edes omakohtaisen ennustuksen tulos), että se olisi antanut aiheita yhtyä koodituttajien näkemyksiin. Kuten pseudotieteissä yleensäkin, hyväksi käytetään ilmiöiden monikäsitteisyyttä: jos jokin ilmiö voi johtua suuresta määrästä eri syitä, (joista toisien todennäköisyys on äärimmäisen pieni) pseudotieteen harjoittaja valitsee niistä itselleen sopivimman – todennäköisyyksistä välittämättä. Jossain mielessä raamattukoodien tutkimus muistuttaa ID:tä, älykästä suunnittelua; haetaan todisteita yliluonnollisesta älystä epätodennäköisistä paikoista. Luonnollisesti raamattukoodit ovat tavalliselle amerikkalaiselle helpommin käsitettävissä ja

koettavissa, mutta toisaalta vielä hatarammin perusteltavissa.

Raamattukoodien ja piilotettujen viestien suosio sekä kryptologian yleiset väärinymmärrykset ovat todennäköisesti seurausta "Hollywood-efektistä". Monimutkaista mutta usein salaperäisiin tapahtumiin liittyvää asiaa käsitellään hyvin laajoissa piireissä, joiden kokemus asiasta on vaihtelevaa. Tämä johtaa asian liikaan yksinkertaistamiseen ja edelleen yksinkertaistuksien perusteella asiaan tarkemmin perehtyvien väärinkäsityksiin. Esimerkkinä tällaisesta ovat Hollywood-tuotannot, kuten aiemmin mainittu Da Vinci-koodi. Ranskassa on tosin vahva kryptologinen osaaminen, ja matemaattinen nerous usein kukoistaa siinä 20-30 vuoden iässä, mutta korvaussalakirjoitus ei ole esimerkki modernista kryptologiasta. Tarkoitus on tietysti miellyttää laajaa lukija- ja katsojakuntaa, mutta silloin mukana ei enää ole kryptologiaa kuin nimenä.

Ihmislunnolle on ominaista yrittää etsiä järjestystä kaaoksesta. Eritoten, mikäli etsijä on vakuuttunut siitä, että järjestys löytyy, kunhan tarpeeksi hakee. Tässä suhteessa kryptologia tarjoaa hyvin hedelmällisen alustan etsiä piilotettuja viestejä. Modernikaan kryptologia ei pysty antamaan varmaa vastausta tai menetelmää edes sen varmistamiseksi, onko jokin tekstipätkä vain merkityksetöntä kirjainsotkua, vai onko takana jokin menetelmä. Erilaista todistusaineistoa negatiiviseen suuntaan pystytään tuottamaan, mutta ainoa varma vastaus voi olla vain järjestelmän avaaminen.

Kun varmaa kiistoa ei kryptologia voi tarjota, ja lisäksi tietyt käsikirjoitukset ovat muodostuneet hyvin kuuluisiksi, odottaa mahdollista ratkaisijaa parhaimmillaan Hollywood. Erilaisia "koodinmurtajia" tulee siis riittämään niin Raamatun, Shakespearen kuin Voynichin käsikirjoituksenkin parissa maailman sivu.

MIKKO KIVIHARJU

KIRJOITTAJA TOIMII TUTKIJANA PUOLUSTUSVOIMIEN
TEKNILISESSÄ TUTKIMUSLAITOKSESSA.
KIRJOITUS PERUSTUU KIVIHARJUN ESITELMÄÄN SKEPSIKSEN
YLEISÖTILAISUUDESSA TIETEIDEN TALOLLA 1.11.2006.

Kirjallisuutta:

Voynichin käsikirjoitus löytyy digitaalisessa muodossa Yalen yliopiston Beinecken harvinaisten kirjojen kirjastosta: http://beinecke.library.yale.edu/dl_crosscollex. (tee haku sanoilla "Voynich Manuscript", ja klikkaa tyhjältä nahkakannelta näyttävän kirjan kuvan oikeasta alareunasta pientä kolmen päällekkäisen ikkunan ikonina). *Codex Seraphinianusta* myydään Amazon.comissa käytettyjä versioita (ensipainoksia). Uusi painos on ilmestynyt 2006 (esim. <http://www.internetbookshop.it/ser/serdsp.asp?shop=1&c=UUUK9TKS3Y9UU>), huomattavasti halvempi kuin ensipainos. Kahnin *The Codebreakers* on kryptologian historian raamattu. 1200 sivuun mahtuu koko historia ja melkoinen kasa viitteitä ja muita kirjoja. Kryptologiaa hallitusten käsissä yksityisen ihmisen näkökulmasta kirjoittaa oivasti Bruce Schneier, ja taas hyvin kattava kirja moderniin kryptologiaan on Wenbo Maon *Modern Cryptography, Theory and Practice*.

Viitteet:

- [Amazon] Amazon.com. "**Merriam Webster's Collegiate Thesrus**". Viitattu 23.10.2006, URL: http://www.amazon.com/Merriam-Websters-Collegiate-Thesaurus-Merriam-Webster/dp/0877791694/ref=pd_bxgy_b_text_b/002-5315513-1376042?ie=UTF8
- [Dutch] Steven Dutch. "**Who wrote Shakespeare's plays**". Viitattu 21.10.2006, URL: <http://www.uwgb.edu/dutchs/pseudosc/hidcode.htm>
- [INBCRS1] Isaac Newton Bible Code Research Society. "**Bible Code Digest.com**". Viitattu 24.10.2006, URL: <http://www.biblecodedigest.com>
- [INBCRS2] Isaac Newton Bible Code Research Society. "**Bible Code Store**". Viitattu 18.11.2006, URL: <http://www.biblecodedigest.com/page.php/35>
- [Kahn] David Kahn, "**The Codebreakers: The Story of Secret Writing**", s.71. Scribner. New York, USA. 1996.
- [Kruh] Louis Kruh. "**Bacon or Shakespeare**". Cryptologia, Jan/2002
- [Leary] Penn Leary, "**The Second Cryptographic Shakespeare**". Viitattu 25.10.2006, URL: <http://home.att.net/~mleary/>
- [Shak] Moshe Aharon Shak. "**The 296-Letter-Long Shimon Peres Code**". Viitattu 24.10.2006, URL: <http://www.biblecodedigest.com/page.php/386>
- [Shannon] Claude Shannon. "**Prediction and Entropy of Printed English**". Bell Systems Technical Journal, 1951.
- [Wikipedia1] Wikipedia. "**Bible Code - History**". Viitattu 24.10.2006, URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Bible_codes#History
- [Wikipedia2] Wikipedia. "**Bahya ben Asher**". Viitattu 24.10.2006, URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Bachya_ben_Asher
- [Xentao] Xentao Solutions. "**The Bible Code Oracle**". Viitattu 25.10.2006, URL: <http://www.xentao.com/products.php>

Skepponen

Huuhaa-palkinto homeopatia-apteekeille

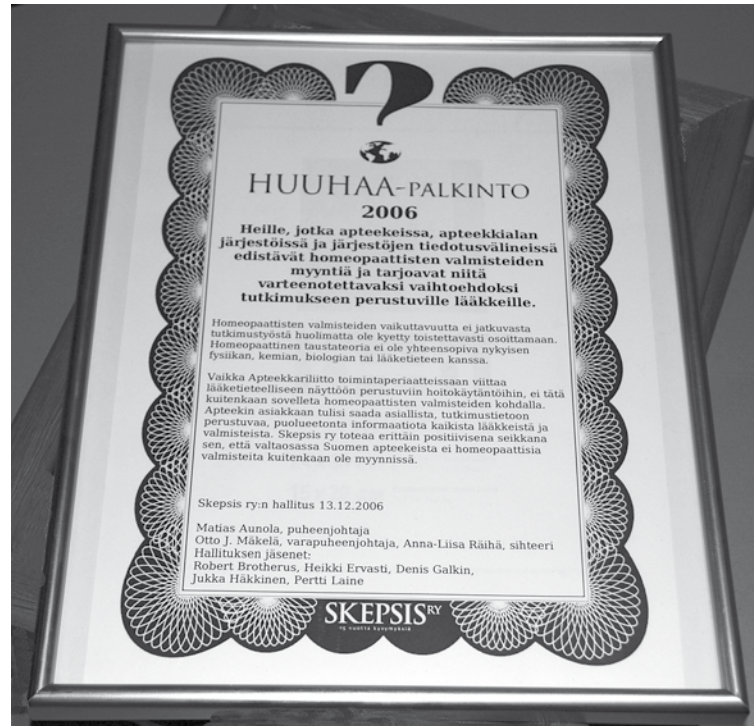
Skepsis myönsi vuoden 2006 Huuhaa-palkintonsa niille tahoille, jotka apteekkeissa, apteekkialan järjestöissä ja järjestöjen tiedotusvälineissä edistävät homeopaattisten valmisteiden myyntiä ja tarjoavat niitä varteenotettavaksi vaihtoehdoksi tutkimukseen perustuville lääkkeille.

Joulukuun 13. päivä Tieteiden talolla Helsingissä jaetun palkinnon perusteluissa kerrotaan, että homeopaattisten valmisteiden vaikuttavuutta ei jatkuvasta tutkimustyöstä huolimatta ole kyetty toistettavasti osoittamaan. "Homeopaattinen taustateoria ei ole yhteensopiva nykyisen fysiikan, kemian, biologian tai lääketieteen kanssa."

Skepsis toteaa, että vaikka Apteekkariliitto toimintaperiaatteissaan viittaa lääketieteelliseen näyttöön perustuviin hoitokäytäntöihin, ei tätä kuitenkaan sovelleta homeopaattisten valmisteiden kohdalla. "Apteekin asiakkaan tulisi saada asiallista, tutkimustietoon perustuvaa, puolueetonta informaatiota kaikista lääkkeistä ja valmisteista."

Erittäin positiivisena seikkana Skepsis pitää sitä, että valtaosassa Suomen apteekkeista ei homeopaattisia valmisteita kuitenkaan ole myynnissä.

"Vaikka homeopatian vaikutavuus on jäänyt osoittamatta,

homeopaattiset valmisteet rinnastetaan nykyisin – kaupallisten toimijoiden tehokkaan lobbauksen ansiosta – EU-lainsäädännössä lääkeaineisiin. Suomessa Lääkelaitos on saanut epäkiitollisen tehtävän rekisteröidä nämä valmisteet, vaikkei niiden vaikuttavuudesta ole näyttöä."

"Vaikuttamattomat hoidot saattavat vaarantaa potilasturvallisuuden toimivaksi tutkitun hoidon viivästyessä", Skepsis muistuttaa.

Sokrates-palkinto Jan Rydmanille

Vuoden 2006 Sokrates-palkintonsa Skepsis myönsi VTM Jan Rydmanille, joka on mm. Tieteellisten seurojen valtuuskunnan pääsihteerinä, Tieteen päivien pysyvänä pääsihteerinä ja Tieteessä tapahtuu -lehden päätoimittajana osallistunut erittäin monipuolisesti tiedeyhteisön toimintaan ja antanut laajan panoksen eri tieteenalojen ja julkaisujen tunnetuksi tekemiseen.

Lisäksi Rydman on omissa kirjoituksissaan usein arvostellut tieteen nimissä esitettyjä pseudotieteellisiä käsityksiä ja puolustanut rationaalista ajattelua.

- Palkinto lämmittää suuresti minua, Rydman kiitti Tieteiden talolla Skepsistä. Hän kertoi aina pyrkineensä puolustamaan rationaalista maailmankuvaa; unohdamatta silti kertoa myös tieteen epävarmoista puolista.

Ilpo V. Salmesta kunniapuheenjohtaja

Ilpo V. Salmi oli perustamassa Skepsis ry:tä lähes 20 vuotta sitten maaliskuussa 1987. Skepsiksen synnyttämisen jälkeen hän on toiminut alalla harvinaisen aktiivisesti vastaamalla mm. lukemattomien yhdistyksen tilaisuuksien järjestämisestä, hankkimalla luennoitsijoita ja olemalla perustamassa ja tukemassa Skepsiksen paikallistoimintojen käynnistämistä ja ylläpitoa.

Sokrates-palkittu Jan Rydman on kirjoituksissaan usein arvostellut tieteen nimissä esitettyjä pseudotieteellisiä käsityksiä ja puolustanut rationaalista ajattelua. Vasemmalla palkinnon luovuttanut Skepsiksen puheenjohtaja Mattias Aunola.

Ilpo V. Salmi – Skepsiksen ensimmäinen kunniapuheenjohtaja.

Salmen panos on ollut erittäin näkyvä myös yhdistyksen julkaisutoiminnassa. Skepsiksen hallituksessa Salmi on toiminut vuosina 1993 - 1998, joista puheenjohtajana 1995 - 1998.

Näistä ansioista Skepsiksen hallitus päätti kutsua Ilpo V. Salmen yhdistyksen ensimmäiseksi kunniapuheenjohtajaksi.

Salmen kiitospuhe oli lyhyt:

- **George Bernhard Shaw** sai aikanaan Ranskan kunnialegioonan tunnustuksen. Sen vastaanottaessaan hän totesi: vain harvat välttävät saamasta tällaista.

RISTO K. JÄRVINEN

LE MAGNETISME ANIMAL

Importante Découverte par M^r. Mesmer, Docteur en Médecine de la Faculté de Vienne en Autriche.

Il est prodigieux la quantité des Malades guéris par cette méthode qui consiste dans l'application d'un fluide ou agent que ce médecin dirige tantôt avec un de ses doigts, tantôt avec une Baguette de Fer qu'un autre dirige à son gré sur ceux qui recourent à lui. Il s'est aussi servi d'un Baquet auquel sont attachés des cordes que les malades posent autour d'eux, et des fers recourbés qu'ils approchent du creux de l'Estomac, ou du nez, ou de la Botte, et en général de la partie du corps dans laquelle ils souffrent. Les maladies sur tout les Femmes éprouvant des Convulsions ou crises qui avoient leur quartier en Nombre de personnes atteintes de Paralyse, d'hydrophobie, de la Goutte, du Scorbut, de Surdité accidentelle, ont été guéries. M^r. Mesmer recommande la Gazette d'être toujours l'inspirer.

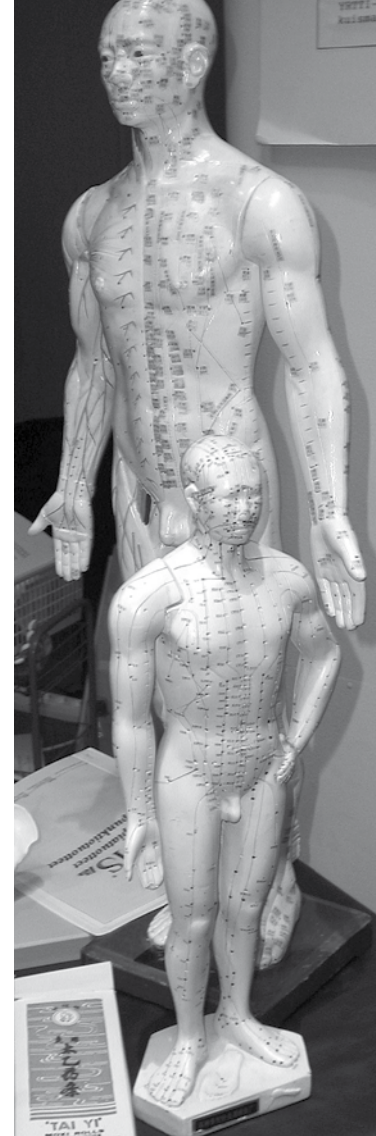
Uskomushoidot ovat usein juurtuneet vankasti historiaan, esimerkkinä vaikkapa hypnoottinen mesmerismi, homeopatia ja erilaiset itämaiset hoidot. Virallinen terveydenhuolto taas perustuu systemaattiseen tutkimukseen.

Miksi ihmeessä käytämme uskomushoitoja?

Sisätautiopin dosentti **Robert Paul** on luennoinut uskomushoidoista Skepsiksen tilaisuuksissa Turussa ja Helsingissä. Suoraa vastausta otsikon kysymykseen hän ei ole antanut, mutta vastaus on helposti pääteltävissä, kun vertaa mielikuvia ja faktoja virallisen terveydenhuollon ja uskomushoittojen välillä.

Robert Paulin mukaan virallinen terveydenhuolto pohjautuu tosiasioihin, kuten anatomiaan, fysiologiaan, patologiaan, sairauden mekanismeihin, biokemiaan, farmakologiaan ja genetiikkaan. Virallinen terveydenhuolto pohjautuu myös arvovallintoihin, joka yksilötasolla tarkoittaa muun muassa periaatetta ”potilaan parhaaksi - nihil nisi bene”. Asiaan liittyy myös yhteistoiminta potilaan kanssa, johon vaikuttaa esimerkiksi potilaslaki ja vaitiolovelvollisuus.

Yhteiskunnan tasolla virallisen terveydenhuollon resursseista vastaavat kunnat, Kela ja valtio. Hyvän

Uskomushoittojen piirteitä ovat helpot, yksinkertaiset teoriat ja maagiset voimat, energiavuot, meridiaanit, jing-jiang...

Virallinen terveydenhuolto? Tylsää!

Uskomushoidot pohjautuvat yksittäisiin kokemuksiin ja tapauksiin, joissa tieteen filosofia ei päde. Touhuun liittyy viittauksia yksittäisiin ja usein etäisiin auktoriteetteihin sekä julkiksiin: ihmeperantumisista ”todistetaan” mielellään. Uskomushoidot ovat myös juurtuneet vankasti historiaan, esimerkkinä vaikkapa hypnoottinen mesmerismi, homeopatia ja itämaiset hoidot.

hoidon perusteet on määritelty virallisesti: on olemassa muun muassa hoitotakuu. Lisäksi virallista terveydenhuoltoa valvotaan sekä omaehtoisesti että julkisesti.

Uskomushoittoihin vuorostaan liittyy seuraavaa termistöä: non-conventional therapy – sovinnaisuudesta poikkeava hoito, unconventional therapy – epäsovinnainen hoito, complementary medicine – täydentävä lääketiede, alternative medicine – vaihtoehtolääketiede, belief-based medicine – uskomushoito. Näiden kaikkien piirteitä ovat helpot, yksinkertaiset teoriat ja maagiset voimat, energiavuot, meridiaanit, jing-jiang...

Uskomushoittoihin liittyy näennäistieteellisyys, jonka kerrotaan edistävän ns. ”loogista” hoitoa. Uskomushoittojen väitetäänkin toimivan moneen eri sairautteen ja oireeseen. Ne tarjoavat käyttäjilleen kokonaisvaltaisen elämäntilanteen tunteen.

Uskomushoittoihin liittyvät symbolit ovat aina myönteisiä: hoitoja kuvataan puhtaksi, yksilölliseksi, luonnolliseksi, haitattomiksi ja inhimilliseksi. Hoitomuotoina käytetään usein turvallisilta kuulostavia ”luonnonlääkkeitä”. Uskomushoidoissa asiakkaan kokemus ja tunteet ovat tärkeitä – puhutaan hoidon kokonaisvaltaisuudesta, joka kuitenkin on pääasiassa vaivojen lievittämistä.

Viranomaisvalvontaa ei uskomushoittoihin liity. Huijaamiseksi tulemisen riski on aina olemassa, sillä kyseessä on merkittävä kaupallinen teollisuusala ja elinkeino. Harmittavaa on, että juuri monioireiset ja vakavasti sairastuneet ihmiset turvautuvat usein uskomushoittoihin.

Virallinen terveydenhuolto ei kuulosta läheskään yhtä jännältä. Siihen kuuluvat yleislääketiede, sisätautioppi, kirurgia, lastentaudit, keuhkotaudit, syöpäsairaudet, naistentaudit ja synnytykset sekä neurologia ja psykiatria. Uskomushoittoja taas ovat esimerkiksi eksoottiset luontaishoidot kuten naturopatia, vesihoidot kuten Kühne, dieetihoidot kuten Noni-mehu ja ternimaito, manipulaatiohoidot kuten osteopatia, kiropraktiikka, parantava kosketus ja osa hierontahoidoista, kasvihoito kuten aromaterapia ja homeopatia, liikehoito kuten tanssiterapia, aistehin perustuvat hoidot kuten väri-, taide- ja musiikkiterapia, psykologiset hoidot kuten osa psykoterapioista, maallikkoneuvonta ja ryhmäterapia sekä parapsykologiset hoidot kuten henkiparanus ja enkelienergia.

Uskomus”diagnoosiikka” ei perustu standardoituun lääkärin vastaanottoon, vaan esimerkiksi auran luentaan, energiakenttien tulkintaan (Kirlan), erilaisiin pitoisuusmäärittäisiin ja vaikkapa pulssi”diagnoosiikkaan”. Tämän lisäksi uskomushoittojen esitetään olevan luonnollisia, alkuperäisiä, orgaanisia, holistisia, yksilöllisiä, viitaaleita, elinvoimaisia, puhtaita, lempeitä, pehmeitä, humaaneja ja henkisiä.

Virallinen lääketiede on taas kemi-

allista, synteettistä ja teknistä. Siihen liittyy jako psyykeen ja soomaan, standardeja, luokituksia, priorisointeja. Sairaus on ulkokohmainen suhteessa minään ja se poistetaan interventiolla eli lääketieteellisellä hoidolla. Virallinen lääketiede on mielikuvien mukaan myös kovaa ja teknistä; siihen liittyy haittavaikutuksia ja joskus jopa pakkohoitoa. Sairaus on pelkkä materiaallinen muutos, molekyylibiologiaa.

Lääketiede ei aina auta

Virallinen terveydenhuolto nojaa näyttöön perustuvaan lääketieteeseen, joka korostaa että intuitio, epäsystemaattinen kliininen kokemus ja patofysiologinen päättely eivät ole riittävä perustelu kliiniselle päätöksenteolle. Näyttöön perustuva lääketiede on tuoreimman ja parhaan näytön tietoista, avointa ja

harkittua käyttämistä yksittäisiä potilaita koskevia hoitopäätöksiä tehtäessä. Se yhdistää kliinisen kokemuksen ja parhaan saatavilla olevan kliinisen näytön, joka perustuu systemaattiseen tutkimukseen.

Robert Paul myöntää, että virallisen terveydenhuollon ongelma on se, että yksittäisen potilaan hoitoon liittyy arvovalintoja, joissa näyttöön perustuva lääketiede ei aina auta. Virallinen terveydenhuolto suosii lääkkeitä, koska se pohjautuu satunnaistettuihin koeasetelmiin. Näin monioireinen ja diagnoosiltaan epämääräinen potilas jää satunnaistettujen tutkimusten ulkopuolelle.

- Lääkintään kohdistuvat potilaiden toiveet ovat rajattomat, joten lääketieteeseen perustuvan lääkinnän on tyydyttävä aina olemaan epätäydellistä.

RISTO K. JÄRVINEN

Skepsis toimii

Skepsiksen alkuvuoden yleisötilaisuuksista Helsingissä on varmistunut kaksi.

7. HELMIKUUTA:

Miksi vaihtoehtolääkintää käytetään syövän hoidossa ja mihin se johtaa? TtT Liisa Salmenperä.

7. MAALISKUUTA:

Todellisuus on usein tarua ihmeellisempää – Heureka! professori Hannu Salmi, tiede-keskus Heureka.

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, klo 18-20

11. TAMMIKUUTA:

Skepsis osallistuu Tieteen päivien Tieteiden yöhön Tieteiden talolla.

KOKOUSKUTSU

Skepsiksen sääntömääräinen kevätkokous pidetään keskiviikkona 7. maaliskuuta 2007 klo 19.30 (luentotilaisuuden jälkeen) Tieteiden talolla, Kirkkokatu 6, Helsinki.

Kokouksen esityslista:

1. Kokouksen avaus. 2. Valitaan kokouksen puheenjohtaja, sihteeri, kaksi pöytäkirjantarkastajaa ja kaksi ääntenlaskijaa. 3. Todetaan kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus. 4. Hyväksytään kokouksen työjärjestys. 5. Esitetään vuoden 2006 tilinpäätös, vuosikertomus ja tilintarkastajien lausunto. 6. Päätetään tilinpäätöksen vahvistamisesta ja vastuuvapauden myöntämisestä hallitukselle ja muille vastuuvollisille. 7. Tiedotus- ja muut esille tulevat asiat. 8. Kokouksen päättäminen.

Skeptikko pulassa

Osallistuin Skepsiksen valtuuttamana "agenttina" syyskuun 28. - 29. pidettyyn "Tähdet meren yllä" - astrologiaristeilyyn. Pysin soluttautumaan täydellisesti huuhaata kannattavien keski-ikäisten miesten ja naisten joukkoon. Käytännössä soluttautumiseni tarkoitti jatkuvaa nyökkäilyä sekä tyhmäksi tekeytymistä. Se vaati veronsa.

S astuin olemaan äärimmäisen ärttyneellä päällä, kun kävelin laivaan. Tiesin, että minulla on kiire: minun on ehdittävä huuhaa-risteilyn avajaisiin. Onnistuin kuitenkin vääntämään kasvoilleni "Hollywood-hymyn", joka naamallani astuin laivan luentosaliin sisään.

Skeptikon moraaliani koeteltiin välittömästi, sillä heti ovella luokseni lipui oman kaltaisellani teennäisellä hymyllä varustettu nainen, joka toivotti minut tervetulleeksi risteilylle. Samalla hän mainosti astrologista luonnekuvausta edulliseen hintaan: 300 euroa.

Näin risteily eteni: jokainen huuhaa-yrittäjä pyrki olemaan ihmisenä mahdollisimman mukava. Tämä nk. "mukavuus" pursui suorastaan ylitse.

Tervetuliaispuheiden jälkeen alettiin käydä läpi kaikkien paikalla olleiden syntymämerkkejä. Luennoitsijan puhe kuulosti hienolta ja tieteelliseltä, mutta minun kaltaiseltani skeptikko-opiskelijalta suurin osa esitetyistä väitteistä meni ymmärryksen yli; joka kolmas sana oli outo.

Mummot taputtivat rytmissä

Tilaisuuden jatkuessa huomasin, että luennoitsijat olivat selkeästi opetelleet kotitehtävänsä. He käyttivät suuria tunteita saadakseen yleisön mukaan tarvitsemallaan tavalla. He esimerkiksi korottivat ääntään puhuesaan leijonista; näin he olettivat tuovansa paremmin esiin leijonien "kuningasmaisuu-den".

Yleisö oli luonnollisesti myös hyvin tun-

teikas ja helposti kontrolloitavissa; he lähtivät esityksiin todella nopeasti ja tehokkaasti mukaan. Erinomainen esimerkki oli tilanne jossa astrologi **Seppo Tanhua** kertoi ihmisten luonteista astrologisia karttoja käyttäen. Tanhua heitteli perinteiseen huuhaatapaan täysin ympäröiväitä ilmaisuja kuulijoille, ja kuinka ollakaan – kaikki näyttivät osuvan oikeaan.

Joku tulkittavista ei Tanhuan mukaan tykännyt siitä, että häntä ei kuunnella, toinen piti siisteydestä, kolmas taas rakasti lähimmäisiään jne. loputtomiin. Erään kuulijan hän määritteli tutkijatyypiksi. Väärin! Ei hätää! Tanhua korjasi virheensä salamannopeasti: "Sinä kuitenkin analysoit asioita." Aivan, juuri tuotahan Seppo itse asiassa tarkoitti.

Näin keveillä aineksilla Tanhua sai 50 mummoa taputtamaan rytmissä.

Skeptikko uupui

Kaksi pitkää päivää vietin vetten päällä miettien uskovatko nuo ihmiset itse kaiken, mitä puhuvat? Vieläkään en osaa antaa kysymyksiini varmaa vastausta.

Kun ihminen tarpeeksi pitkään elää astrologian maailmassa, hän ehkä alkaa automaattisesti uskoa siihen mitä suustaan päästää. Ei kai kukaan ihminen voi jatkuvasti valehdella?

Nämä ajatukset painoivat minua vielä lähitiessäni laivalta. Toivon hartaasti, ettei Skepsis enää ikinä laita näin raskaaseen tehtävään ketään skeptikkoo yksin. Kova huuhaa syö kovaakin miestä.

DENIS GALKIN

Santtu Puukka

Hengen ja tiedon messuilla nähtiin Skepsiksen osastolla uudet kasvot. Kuka olet, mistä tulet ja minne menet, Santtu Puukka, 34?

Lapsuuteni ja nuoruuteni asuin Oulussa. Isäni on ylikemisti, äitini kemisti. He tietysti toivoivat, että myös minä menisin yliopistoon. En mennyt, sillä olin nuori ja hurja punkkari. Pyörin mieluummin taidepiireissä, joissa kaikenlainen huuhaa oli – ja on edelleen – äärimmäisen suosittua.

Kauppaoppilaitos tuli käytyä ja armeija, mutta niiden jälkeen tein erilaisia hanttihomia ja aloin harjoitella kynäruiskumaalausta

ja runojen kirjoittamista. Tällä hetkellä olen töissä Tukon varastolla Keravalla, jonne olen päätenyt asumaan Oulun ja Vantaan Korson kautta. Nykyään minulla on toiminimi, jonka nimissä myyn maalauksia rekkoihin, lumilautoihin, kypäriin ja niin edespäin. Samalla toiminimellä hoidan myös levymyyntiä punkbändi *Klausille*, jossa toimin laulajana.

Runokirjoja olen kirjoittanut kaksi, omakustanteen *Jäätynyt linnunpelätin* ja Savu-keitaan julkaiseman *Nuorallatanssijan*, joka

sijoittui Helsingin Sanomien esikoisteoskissa jaetulle toiselle sijalle vuonna 2004. Seuraavassa kirjassani tulee olemaan myös rajatietoa kritisoivia runoja.

Porttikielto seurakuntaan

Lapsena uskoin, että mystisiä asioita täytyy maailmassa olla. Koskaan en saavuttanut mitään yliluonnollista tai uskonnollista kokemusta, vaikka tahdoin niin ja yritin kaikeni. Tällä hetkellä voin sanoa todistavani vain yhtä, toistuvaa parapsykologista ilmiötä: aina, kun palkka tulee tililleni, se häviää sieltä käsittämättömän nopeasti.

Nuorena, kun kuulin esimerkiksi **Uri Gellerin** lusikanvääntämistempuista, kiinnostuin myös kyseistä taikuria kohtaan esitetystä kritiikistä. Olen aina halunnut nähdä asioista myös toisen puolen – olen siis ollut runoilija alusta alkaen. Tähän on vaikuttanut luultavasti kasvatukseni akateemisessa perheessä.

Kriittisyydestä puheen ollen: muistan vieläkin, mitä ajattelin käytyäni katsomassa elokuvan *E.T.* Mietin, mitä ihmettä avaruusoliot maassa ja varsinkaan Suomessa tekisivät; kävisivät katsomassa mäkihyppyä ja lätkeä, vai?

Jo varhain minulle tuli tavaksi tehdä erilaisten väitteiden esittäjille kiusallisia mutta asiallisia kysymyksiä. Kun kysyin taiteilijatatavaltani, kuinka kortit voivat kertoa hänelle tulevan päivän kulusta, hän vastasi: "Kyllä ne kertovat, älä tyhmiä kysele." Lisäkysymyksiä en tarvinnut. Kun ihmettelin, miksi henkiolennot painottavat viesteissään aina vain sitä yhtä ja samaa universaalia rakkautta, eivätkä kommentoi esimerkiksi lapsikuolleisuutta tai työvoimatilannetta, puutuinkin kuulemma epäolennaisiin asioihin.

Oulussa osallistuin jonkin aikaa myös heluntaiseurakunnan toimintaan. Uskonnostakaan ei löytynyt minulle vastauksia. Esitin kriittisiä kysymyksiä niin kauan, että minut lopulta lempattiin kirkosta pihalle. Kysymykseni olivat seurakunnan mukaan peräisin saatanasta.

Mutta ei hätää, olen huomannut, että maailma pyörii omalla tavallaan ilman juma-laakin.

Viimeinen tikki

Vuonna 1997 löysin netistä Skepsiksen ja **Lauri Gröhnin** kotisivut. Siellä oli juuri sitä tietoa, jota olin pitkään hakenut. Skepsikseen liityin pitkän harkinnan jälkeen vuonna 2004 Turun kirjamesseilla. Mukaan lähtemistäni viivytti se, että minua pelotti liittyä tieteelliseen yhteisöön, koska minulla ei ole akateemista koulutusta. Pelkäsin myös tapaavani vain jäykkiä, vakavia ja tiedeuskoon hurahtaneita tutkijoita. Nykyään, kun olen tutustunut skeptikoihin, olen huomannut pelänneeni turhaan. Porukka on rentoa ja huumorintajuista ja nuortakin; myös maalaisjärjellä pärjää hyvin. Mielikuvani skeptikoista on muuttunut täysin.

Viimeinen tikki, joka sai minut liittymään yhdistykseen, oli taiteilijapiireistä tuttu kaverini, joka yritti laihduttaa erilaisten vip-paskonstien avulla. Avopuolisoni, joka on ravitsemusterapeutti, koitti antaa hänelle asiallista tietoa laihduttamisesta, mutta yksikään ohje ei kelvannut. Kun kaverini ei ihmepillereillä ja -kuureilla laihtunut, hän päätteli, että ehkä hänen kohtalonsa on olla aina lihava. Sanoin hänelle, tuloksetta, että planeetat eivät painoasi määrää, vaan kyse saattaa kuitenkin olla elintavoista.

Skeptikkona toimin samalla tavalla kuin ennenkin. Jos minulle esitetään väitteitä, jotka jo maalaisjärjen mukaan ovat uskomattomia, kysyn mihin väitteet perustuvat ja annan todistamisen taakan väitteen esittäjälle.

Yksikään astrologi ei ole osannut vastata kysymykseen, miten jonkin järjettömän kaukana olevan planeetan sijainti ihmisen syntymähetkellä voisi mitenkään vaikuttaa ihmisen luonteeseen tai kohtaloon. Epätoivoisin kuulemani vastaus on, että kai astrologiassa jotakin totta täytyy olla, kun se on pysynyt hengissä tuhansia vuosia.

Miksi?

Miksi ennustajat, jotka väittävät näkevänsä tulevaisuuteen ja menneisyyteen, eivät kerro tarkkoja yksityiskohtia: esimerkiksi ensi viikon lottonumeroita tai sitä, mitä minä tein viisi viikkoa, viisi minuuttia ja viisi sekuntia sitten? Miksi puhelinennustaja, jolle soitin,

tiesi minulle koitavan hienon suhteen tapaamani tytön kanssa, mutta ei tiennyt, että olen asunut avoliitossa yli seitsemän vuotta, enkä suunnittele uutta suhdetta? Miksi hän suuttui, kun kerroin totuuden?

Olen taiteilija, en ennustaja.

sään lehdessä voidaan mainostaa sanallakaan valoravintoa. Maalaisjärkikin sanoo, että ihminen kuolee, jollei hän juo ja syö.

Vain kerran olen suuttunut skeptikkona. Eräältä ystävältäni löydettiin kasvain päästä. Kasvainta ei voitu lei-

Miksi Hengen ja tiedon messuilla tapaamani käsillä parantaja kertoi menevänsä lääkrille ja hankkivansa kipsin, jos hänen kätensä katkeaa? Miksi hän silti yrittää parantaa käsillään esimerkiksi paljon vakavampia sairauksia kuten esimerkiksi syöpää?

Miksi minua, asiallisten kysymysten esittäjää, haukutaan aina kapeakatseiseksi ihmiseksi? En todellakaan ole kapeakatseinen, vaan pikemminkin olen kuin tiede: korjaan itse itseäni koko ajan. Olen valmis muuttamaan mielipiteitäni, jos huomaan olleeni väärässä. Rajatietoon uskovat eivät muuta mielipiteitään koskaan.

Ei kiinnosta patkääkään

Skeptikkona olen joutunut kohtaamaan myös äärimmäisen vakavia asioita. En esimerkiksi voi lainkaan ymmärtää, millä perusteella mis-

kata, mutta se osoittautui hyvälaatuiseksi ja lääkkeillä kurissa pysyväksi. Kun kuulin aiemmin mainitsemani taiteilijakaverini antaneen ystävälleni henkiparantajan numeron, minulta paloi käämit. Pahimmassa tapauksessa ystäväni olisi saattanut hoidon jälkeen uskoa parantuneensa ja lopettaa lääkkeiden käytön.

Skepsiksessä aion toimia aktiivisesti niin paljon kuin pystyn. Mutta mitä teen kymmenen vuoden päästä? Ei hajuakaan. En edes tiedä elätkö silloin. Saatan juhlia uuden kirjani julkaisua kapakassa tai yhtä hyvin saatan olla absolutisti. Elän tätä hetkeä. Minua ei kiinnosta patkääkään, missä olen ja mitä mahdollisesti teen tulevaisuudessa. Minä olen taiteilija, en ennustaja.

RISTO K. JÄRVINEN

Tohtorit Rich Lyons ja Riku Suokas "Paranormal Research Institute of Central Kensingtonin" toimistossa.

Maailman mysteereitä ratkaisemassa

"Paranormal Research Institute of Central Kensington on voittoa tuottamaton organisaatio. Toivottavasti onnemme kääntyy piakkoin."

Ihmiskuntaa vuosituhansia vaivanneita mysteereitä, myyttejä ja paranormaleita ilmiöitä on vihdoinkin ryhdytty tutkimaan tieteellisesti. Englannissa perustettu järjestö "Paranormal Research Institute of Central Kensington", eli tuttavallisemmin "PRICK", on löytänyt tai on vähintäänkin löytämässä selittämättömille ilmiöille rationaalisia selityksiä.

Skeptikoiden nauru on hyytynyt

PRICK-järjestön perustaja, tohtori **Riku Suokas**, on sinnikkäällä tutkimustoiminnal-

laan saanut aikaan sen, että paranormaaliin asioiden tutkiminen alkaa olla hyväksyttyä myös vanhakantaisen tieteellisen yhteisön piirissä. Hänen tarmokas ja vaikuttava kentätyönsä on saanut jopa vannoutuneimmat skeptikotkin hillitsemään pilkallista nauruaan.

Suokas syntyi maaseudulla, pienessä kaupungissa nimeltään Tampere. Jo nuorena poikana hän vannoi, että hankkisi kunnan koulutuksen, jotta hänen ei tarvitsisi paimentaa vuohia, kuten hänen perheensä on tehnyt jo 23 sukupolven ajan.

Nils Mustelinin Rahasto

Rahaston tarkoituksena on antaa taloudellista tukea Skepsiksen toimialaan liittyvään tieteelliseen työhön ja julkaisutoimintaan. Rahastoa hoitaa Skepsis ry:n hallitus, joka kutsuu 3-5 henkilöä rahaston johtoryhmään. Rahaston kartuttaminen tapahtuu lahjoituksilla, yhdistyksen talousarvion ulkopuolisilla tilapäisillä tuloilla, rahaston pääoman vuotuisella korolla ja yhdistyksen hallituksen päätöksellä yhdistyksen muista varoista tai ylijäämistä.

Rahaston tili: Aktia 405529-2108216.

läpi ja valmistui lopulta Memphisin yliopistosta. Opiskeluaikoinaan hän elätti itsensä myymällä Elvistä muistuttavia käsitöitä. Jälkeenpäin hän on todennut, että olisi ehkä ansainnut enemmän, jos käsityöt olisivat muistuttaneet Elvis Presleytä eivätkä Elvis Costelloa.

- Olin nuori ja naiivi; onnistuin kuitenkin!

Vuonna 1987 Lyons julkaisi väitöskirjansa *The Human Soul: Beyond Life, Matter and Stuff in General - An incisive look at the unseen realm*. Kyseinen ohjelmajulistus järkytti koko tiedekuntaa, sillä hänen pääaineensa oli talous.

Kaikki keinot käytössä

Todellisuudessa ”tohtori” Riku Suokas on teatterinjohtaja, näyttelijä ja stand up -koomikko. ”Tohtori” Rich Lyons on newyorkilainen, Suomessa yli kymmenen vuotta asunut muusikko, käsikirjoittaja ja stand up -koomikko. Paranormal Research Institute of Central Kensingtonin tutkijoita heistä tuli, kun he alkoivat kirjoittaa komediasarjaa *The Unseen*. Kyseessä on kerran viikossa televi-

Miehen päätöstä vahvasti muuan omituinen insidentti.

- Oli myöhäinen ilta, tohtori Suokas kertoo kolmetoistavuotiaana kokemastaan tapahtumasta. - Makasin sängyllä ja luin miesten... muotilehteä, kun huoneeni ovi yllättäen avautui. Oviaukossa seiso i isoäitini haamu. Ei isoäitini ollut silloin vielä kuollut – hän oli kylässä meillä – mutta hänen varjonsa ovella näytti niin pelottavalta, että kiinnostuin välittömästi metafysiikasta.

Tämä parapsykologinen lumouksen hetki johti Suokkaan kohdalla siihen, että metafysiikasta tuli hänen koko elämänsä hallitseva intohimo. Tästä himosta kertovat tohtorin seinillä PRICK:n toimistossa roikkuvat lukuisat alan diplomit. Vain 33-vuotiaana tällä tieteen pioneerilla on vielä edessään kymmeniä vuosia, jotka lopulta vienevät hänen nimensä tieteen historian vuosikirjoihin.

Tiedekunta järkyttyi

Toinen PRICK:n perustajista, tohtori **Rich Lyons**, kertoo jakavansa kalliin aikansa kolmeen osaan: hallinnollisiin töihin, kenttätutkimukseen ja kerätyn datan analysointiin. Kun tohtorilta kysyy, kuinka hän onnistuu löytämään tilaa näille kaikille asioille kahden tunnin pituisessa työpäivässään, hän myöntää, että ”se ei ole helppoa”.

Toisin kuin Suokas, tutkija Lyons kasvoi köyhyydessä. Myös hänen perheensä paimensi vuohia, mutta elanto oli niukkaa, sillä bisnes ei koskaan ottanut tulta alleen – ehkä siksi, että paimentaminen tapahtui keskellä Manhattania New Yorkissa. Lyons taisteli kuitenkin tiensä urhoollisesti vaikeuksien

PARANORMAL RESEARCH INSTITUTE OF CENTRAL KENSINGTON
Riku Suokas, Phd

When five kids from a struggling community in Ohio, climbed aboard the John Lennon Educational Tour Bus one day in 2003, they had no idea what the future held in store for them. Today, with a major label album, a nationwide tour, Fatty Koo is riding high.

siossa esitettävä englanninkielinen puolen tunnin mukadokumentti – mockumentary – jonka tarkoitus on tutkia satiirisesti ikisuositteja paranormaaleja ilmiöitä: aaveita, UFO-havaintoja, Elvis-havaintoja, Bermudan kolmiota, Noan arkkia, Nostradamuksen kirjoituksia, laulaja Cheriä...

Komediasarjasta on valmistunut kaksi pilotijaksoa, joissa Suokas ja Lyons esittävät kahta itse asiassa erittäin huonoa tutkijaa. Jaksoissa he mm. suuntaavat Skotlanttiin selvittääkseen Loch Nessin hirviön arvoituksen. Jaksot on kuvattu sekä Skotlannissa että Hämeenlinnassa.

- Mitä saat kun yhdistät X-filesin, Blair Witch Projectin ja Ghost Bustersin? ohjelman tekijät kysyvät ja vastaavat: - Aivan oikein, sekoituksen näistä kaikista.

Hörhö vai skeptikko?

Skeptikon haastattelussa Tampereen Työvänteatterin johtajan huoneessa Riku Suokas kertoo, että hän ja Rich Lyons ovat työskennelleet aikaisemminkin yhdessä; ensimmäisen kerran he tapasivat kotimaisen *Tulta päin* -komediasarjan tekijätiimissä. Sen jälkeen he ovat mm. suunnitelleet erilaisia elokuva- ja tv-projekteja.

- The Unseeniin päädyimme, koska totesimme, että mukadokumentti on edullinen tapa tehdä toimivaa viihdettä. Paranormaaleja ilmiöitä päädyimme käsittelemään siksi, että ne ovat mielenkiintoisia aiheita ja myös ns. ”helppoja maaleja”: ilmiöihin liittyy intohi-

PARANORMAL RESEARCH INSTITUTE OF CENTRAL KENSINGTON
Rich Lyons, Phd

When five kids from a struggling community arts program in Columbus, Ohio, climbed aboard the John Lennon Educational Tour Bus one day in 2003, they had no idea what the future held in store for them. Today, with a major label album, a reality TV show and a nationwide tour, Fatty Koo is riding high. (Jul 29, 2005)

moja puolesta ja vastaan. Ääripäiden väliltä löytää helposti komiikkaa.

Suokas myöntää olevansa enemmän skeptikko kuin hörhö.

- Richissä hörhöä ei ole lainkaan, minussa jonkin verran. Esimerkiksi ufot eivät mielestäni ole ylliluonnollisia, kuten ei mahdollinen elämä avaruudessakaan. Uskon myös jonkinlaiseen ihmisen sieluun. Kerran olen kohdannut Lapissa aaveen, kahden todistajan kera. Siitä en kuitenkaan halua puhua enempää.

Suokas kertoo, että *The Unseen* -jaksojen aiheet on suunniteltu yhdessä Lyonsin kanssa ja käsikirjoitettu erikseen. Ohjelmien kuvauksissa suuri osa tapahtumista perustuu silkkään improvisaatioon. Ohjelmaidean myynnistä käydään tällä hetkellä tiukkoja neuvotteluja. Tavoitteena on löytää rahoittajia sekä ennen kaikkea ohjelmalle sopiva jakelukanava.

Ohjelman teaser ja trailer löytyvät osoitteesta <http://www.theunseen.fi>. Niitä tuskin paatuneinkaan skeptikko pystyy katsomaan nauramatta läpi.

RISTO K. JÄRVINEN
THE UNSEEN -GRAFIKKA: KAI VENÄLÄINEN

Wanted! Dead or Alive!

The Loch Ness Monster, alias "NESSIE".

500.000 \$

Kiivasta menoa hengen ja tiedon messuilla

Rajatiedon messuilla tapaa ihmisiä laidasta laitaan: tytön, jolle määrättiin arsenikkia unettomuuteen; naisen, joka väitti tietävänsä ihmisten horoskoopit heidän ulkonäkönsä perusteella; mummon, joka sanoi skeptikoille "ähäkutti". Erikoinen tapaus oli kiivas mies, joka uhkasi lakimiehellä ja oikeudenkäynnillä. Silti messuista voidaan todeta: ei mitään uutta tähtitaivaan alla.

Päivystäminen messuilla osoitti, että Skepsiksen kannattaa jalkautua myös "vieraalle maalle". Yhdistyksen pöydän ääreen ahtaan käytävän varrelle pysähtyi lukemattomia messuvieraita keskustelemaan ja maistelemaan homeopaattista Cossua. Lähes aina kommunikaatio oli keskustelua eikä väitteilyä.

Varsinkin nuoret suhtautuivat Skepsikseen avoimesti. Monen mielestä oli tärkeää, että Skepsis on mukana messuilla, koska rajatiedon alalla liikkuu nykyään niin paljon suorastaan törkeitä huijareita. Vastavoimalle on palautteen mukaan todellakin tarvetta.

Osastollamme käyneet kehuivat eritoten sitä, ettei Skepsis esiintynyt ryppyotsaisesti, vaan toi asiansa esiin hauskasti. Esimerkiksi skeptiset tee se itse -horoskoopit viihdyttivät messuilijoita.

Hengenvaarallinen ratkaisu

Vakavaakin asiaa kuultiin. Eräs nuori nainen seisahtui kertomaan, että oli aikanaan käynyt hakemassa homeopaatilta apua unettomuuteensa. Nainen kummasteli sitä, että homeopaattia oli lähinnä kiinnostanut hänen ulosteensa väri; hoidoksi homeopaatti oli määrännyt arsenikkia. Homeopaattinen valmiste ei ollut auttanut naisen oireisiin, joiden takaa oli myöhemmin diagnosoitu vakava masennus. Nainen totesi, että homeopaatille hakeutuminen lääkärin sijasta oli ollut hengenvaarallinen ratkaisu.

Jotkut ohikulkijat eivät halunneet vastaanottaa tietoa. Vanhempiensa kanssa kulkenut teini-ikäinen tyttö innostui, kun näki pöydälämme korvakynttilöistä kertovan artikkelin. Kun hän kuuli, että kynttilän putken sisäpinoille kertyvä "vaikku" on vain sulanutta kynttilävahaa, hän pudotti esitteen kädestään. "Minulla hoito toimi", tyttö väitti. Samaan aikaan hänen äitinsä työnsi tyttöä käytävällä eteenpäin kohti mielenkiintoisempia messuosastoja.

Miellyttäviä hetkiä kipukoukun parissa

Meitä skeptikkoja jututti myös nainen, joka kertoi, että hänen miehensä on Skepsiksen jäsen, vaikka onkin mystikko. Nainen oli avaramielinen ja mukava. Hän kertoi menettäneensä jossakin vaiheessa elämänsä uskon astrologiaan, mutta löytäneensä sen uudelleen päädyttyään kunnolliselle astrologille, jonka ennustukset olivat hiljalleen alkaneet toteutua.

Naisella itsellään oli kuulemma kyky tietää ihmisten horoskooppimerkit heidän ulkonäkönsä perusteella. Pyysimme häntä kertomaan meidän skeptikkopäivystäjien merkit. Hän katsoi pitkään vieressäni istunutta Santtu Puukkaa ja kertoi hänen horoskooppinsa. Väärin. Seuraavaksi hän tuijotti minua ja kertoi merkkini. Väärin. Uudet yrityksetkään eivät tuottaneet osumia.

- Aina tämä ei toimi, nainen sanoi.

Messupäivystäjä, Skepsiksen rahastonhoitaja Veikko Joutsenlahti asettelee Skeptikko-lehtiä myyntikuntoon.

Erosimme ystävinä, me hänen kykyään epäillen – hän omaan taitoonsa edelleen syvästi uskoen.

Jossakin vaiheessa aamupäivää pöytäme ääreen ilmestyi mies kuin suoraan Gallen-Kallelan kalevalaisista maalauksista. Pöydän yli hän ojensi meille kehittämänsä "kipukoukun". Kyseessä oli puinen, vanerista tehty kapula, jonka päässä oli – puinen koukku.

Nostin koukun olkani yli ja asetin koukunkipään hartialihaksiani vasten. Etsin kipupisteen ja vedin vimpaimen varresta rintani edessä alaspäin. Pakko myöntää, että koukku toimi. Olisin ehkä jopa ostanut laitteen, jos mukanani olisi ollut ylimääräiset 35 euroa.

Eräs mummo ei koukkuja tarvinnut. Hän ilmestyi paikalle kuin tyhjästä, työnsä naamansa kahdenkymmenen sentin päähän omastani ja sanoi:

- Ähäkutti. Kävin äsken ihanassa huuhaahoidossa, aromaterapiahieronnassa. Nyt on täydellinen olo ja päänikin liikkuu pitkästä aika. Mitä siihen sanot, skeptikko?

Vastasin hänelle, että jos hoito kerran toimi, niin se ei ilmeisesti ollut huuhaata. Tämän kuultuaan mummo lähti pettyneen näköisenä pois.

Vaikeuksia

Messupöydän takana päivystäminen oli mukavaa. Vaikeuksia tuli, kun lähti liikkeelle. Eräs määrätietoinen muori esimerkiksi käveli käytävällä suoraan minua päin. En lähtenyt väistämistanssiin, vaan ilmoitin, että minä menen tästä nyt – omaa reittiäni. Muori totesi:

- Taidat olla härkä.

Väärin, kolmannen kerran saman päivän aikana.

Eräällä osastolla markkinoitiin Robert C. Beckin kehittämiä positiivisia sähkövärähteitä kehoon syöttäviä ihmevekkottimia, joiden avulla väitetään saadun lupaavia tuloksia mm. aidsin ja syövän hoidossa. Tarjolla oli myös hopea- ja magneettipulsaattoria, veden otsonaattoria, hopeavesilaitetta ja vaikka mitä.

Otin laitteista muutaman valokuvan. Kun osastolla päivystänyt mies huomasi rintalapustani, että olen skeptikko, hän alkoi kuvata minua kännykällään. Hän sanoi, että jos kirjoitan heistä mitään, hän laittaa kyseisen videon nettisivuilleen. Hän myös uhkasi, että hänen lakimiehensä ottaa yhteyttä, jollei Skepsiksen www-sivuilla olevaa hänen myymäänsä tuotteita arvostelevaa artikkelia poisteta sieltä kahden viikon kuluessa.

Messujen jälkeen kotona jouduin etsimään tovin ennen kuin löysin artikkelin, jonka vesimies oli määrännyt poistamaan. Kyseessä täytyy olla Skeptikko 4/2002, jonka jutussa Muuan mystinen aine Pertti Laine kertoo mm. hopeaveden nauttimisen vaaroista ja tehokkuudesta. Juttu on luettavissa osoitteessa www.skepsis.fi/lehti/2002/2002-4lain.html.

RISTO K. JÄRVINEN

Jo antiikin aikana esiintyi salaliittoteorioita. Silloin uskottiin että Bacchuksen palvojat uhkasivat Rooman valtakunnan turvallisuutta.

Älä usko salaliittoihin!

Salaliittoteoria on tuote, joka hyödyttää jotakuta

Syyskuussa tuli kuluneeksi viisi vuotta New Yorkin ja Washingtonin järkyttävistä terrori-iskuista. Niin kuin viime Skeptikossa kerrottiin, pian iskujen jälkeen julkisuudessa alettiin esittää vielä edelleenkin kuumina käyviä epäilyjä, että iskut eivät olleetkaan islamilaisten terroristien tekoja, vaan takana olisi ollut **George W. Bushin** hallinto – joko suoraan tai epäsuorasti. Jälleen yksi salaliittoteoria oli syntynyt.

Samaan aikaan **Dan Brownin** *Da Vinci* -koodi-romaanista on tullut kansainvälinen maailmanmenestys. Teos esittää vaihtoehdoisen tulkinnan kristinuskosta, joka on säilynyt salaisten järjestöjen huomissa.

Jokin tässä ajassa saa ihmiset epäilemään, että meiltä pimitetään asioita. Salaliitto-ajattelun kirjo ulottuu mielenterveyden häiriötä lähentelevästä paranoiasta viihteelliseen ajanvietteeseen hupaisien ajatusrakennelmien parissa.

- Salaliiton perusajatus on, että jossain piileksii vihamielinen ja hyvin järjestäytynyt vihollinen, joka haluaa meille pahaa, määrittelee poliittista paranoiaa tutkinut valtiotieteen tohtori **Johan Bäckman**. Salaliittoepäilyt liittyvät yleensä historiallisesti merkittäviin tapahtumiin ja niillä on taipumus muuttua sitä villeimmiksi mitä kauemmin tapahtumasta on aikaa.

- Usein koko historiankirjoitus menee salaliittojen metsästämisiksi. Oletetaan että eri historiallisten tapahtumien takana on muutamien ihmisten salaisia suunnitelmia. Tosiasiassa sattumalla ja muilla tahdotomilla asioilla on merkittävä osuus historian kulussa, Bäckman sanoo.

Erityisen sitkeä teoria

Teologian maisteri, Skepsikselle pari vuotta sitten modernin, maagisen maailmankuvan historiasta ja peruspiirteistä luennoinut kirjon tutkimuskeskuksen tutkimusassistentti **Jussi Sohlberg** kertoo salaliittojen historiaa.

- Esimerkiksi antiikin aikana uskottiin että Bacchuksen palvojat uhkasivat Rooman valtakunnan turvallisuutta. Myöhemmin kristityt saivat tämän paikan. Kirkko itse taas alkoi levittää teoriaa juutalaisten salaliitosta. Tämä antisemiittinen salaliittoteoria on ollut erityisen sitkeä, Sohlberg luettelee.

Salaliittoepäilyjä liittyi myös Ranskan vallankumoukseen, jonka epäiltiin olevan vapaamuurareiden tai Illuminati-veljeskunnan tekosia.

- **Adam Weishauptin** perustama alkuperäinen Illuminati-järjestö lakkautettiin itse asiassa Baijerin vaaliruhtinas **Theodorin** hallituksen toimesta jo 1780-luvulla. Järjestö on tuskin ollut enää

toiminnassa 1800-luvulla. Järjestön maineikkaan nimen ovat kuitenkin jotkut ryhmät ottaneet myöhemmin käyttöönsä, Sohlberg toteaa.

Yhdysvaltalainen ilmiö

Illuminatit ja monet muut suljetut järjestöt ovat edelleenkin salaliittoteoreetikkojen suosiossa.

Johan Bäckmanin mukaan salaliittoajattelu ja poliittinen paranoia ovat normaaleja ja yleisiä poliittisen kulttuurin piirteitä missä tahansa yhteiskunnassa.

- Salaliittoteoria on tuote, josta joku hyötyy. Hyöty voi olla poliittista, emotionaalista tai etenkin taloudellista. Salaliitoista kirjoitetaan kirjoja ja tehdään elokuvia, jotka myyvät hyvin. Jutut

niistä lisäävät lehtien myyntiä, Bäckman kertoo.

Salaliitot ovat erityisen yhdysvaltalainen ilmiö.

- Suuri osa salaliittoteorioista – kuten tuore WTC-iskuteoria – liittyy Yhdysvaltain sisäpoliittiseen kahtiajakoon, joka juontaa juurensa jo sisällissodan ajalta. Salaliittoteoriat ovat osa Yhdysvaltain hallinnon ja opposition välistä informaatiosotaa.

Salaliittoteorioiden kaupallisuus näkyy hyvin Yhdysvalloissa.

- Yhdysvaltain hallintoa julkisesti arvostelleet, salaliittoepäilyjä lietsoneet ja näillä argumenteillaan rahaa tienanneet hahmot, kuten **Michael Moore** ja **Noam Chomsky** maksavat kiltisti edelleen veroja Yhdysvaltoihin, Bäckman mainitsee.

Katolinen kirkko erityisen syyllinen peittelyyn

Muitakin syitä salaliittobuumiin voi löytää.

- Internet on vaikuttanut salaliittoteorioiden uuteen tulemiseen. Netin avulla kaikenlainen tieto on helposti käsillä ja sen kautta samantyyppiset löytävät toisensa. Internet on hyvä kasvualusta salaliittoalakuultuureille, Jussi Sohlberg toteaa.

Politiikan lisäksi salaliittoja on nähty uskonnon alueella. Dan Brownin *Da Vinci*

-koodi edustaa vain jäävuoren huippua tämänkaltaisessa kirjallisuudessa.

- Näiden salaliittoteorioiden ydinajatus on, että on olemassa erityinen kristillisyyden puhdas ja alkuperäinen muoto, jota kirkko on vainonnut ja koettanut peitellä. Se on kuitenkin säilynyt salaseurojen parissa.

Salaliittoteoreetikot pitävät katolista kirkkoa erityisen syyllisenä tähän peittelyyn.

- Katolinen kirkko suurena konservatiivisena organisaationa on hyvä kohde tällaiselle spekulatiolle, Sohlberg kertoo.

Sohlbergin mukaan nämä uskonnolliset salaliittoteoriat ovat heppoisella pohjalla. *Da Vinci* -koodin esikuvana ollut **Michael Baigent**in kirja *Pyhä veri, pyhä Graal* (1982) vaikuttaa ulospäin uskottavalta ja tarkoilla lähdeviiteillä varustetulta.

- Asiantuntijan silmissä teos on kuitenkin tyypillinen pseudotiedekirja. Siinä ei ole esimerkiksi noudatettu minkäänlaista lähdekritiikkiä, Sohlberg huomauttaa.

- Myöskään *Da Vinci* -koodin tapaisissa kirjoissa esitetty puhdas, alkuperäinen kristillisuus, joka yleensä esitetään gnostilaisuutena, ei muistuta juurikaan todellista historiallista gnostilaisuutta.

Gnostilaisuus oli joukko 200- ja 300-luvuilla vaikuttaneita oppeja, jotka yleensä korostivat salatun jumalallisen tiedon merkitystä.

Salaliittoteorioita pitää vastustaa

Sohlberg näkee uskonnollisen salaliittojen nousussa todisteen siitä, että sekulaarisissa länsimaissa on edelleenkin suuri kiinnostus hengellisyyttä kohtaan.

Sekä Johan Bäckman että Jussi Sohlberg pitävät salaliittoteorioita erittäin haitallisena asiana.

- Salaliittoteoriat liittyvät aina viholliskuvien luomiseen. Jos viholliskuva ei ole samalla salaliittoteoria, se ei edes ole viholliskuva, Bäckman korostaa. - Salaliittoteorioita pitää vastustaa. Ne lietsovat ennakkoluuloja, vainoharhaisuutta ja rasismia.

Salaliitot ovat myös usein itseään toteuttavia ennustuksia.

- Minusta hallituksen turvallisuuspoliittisista selonteista pitäisi luopua. Mitä muuta

ne ovat kuin salaliittoteorioiden ja viholliskuvien rakentelua? Näillä selonteoilla koetetaan vaikuttaa eettisesti kestävämmällä tavalla yleisön tajuntaan luomalla pelkoja, Bäckman tähdentää.

- Meidän pitäisi päästä salaliittoteorioiden yläpuolelle.

Järki käteen 9/11-skeptisyydessä

Tämän hetken voimakkaimpia salaliittoteorioita on käsitys että Yhdysvaltain hallinto järjesti itse terrori-iskut 11.9.2001. Netistä löytyy tavattoman paljon materiaalia, joissa salaliiton olemassaoloon vihjaillaan siteeraamalla ristiriitaisia silminnäkölausuntoja, viittaamalla aukkoihin virallisissa tutkimusraporteissa ja esittämällä laskelmia, joiden mukaan koneiden törmäys ei olisi voinut sortaa WTC-torneja, joten ne räjäytettiin.

Vaikka suuri osa salaliittoteoreetikkojen todisteista on moneen kertaan osoitettu vääräksi, ne kiertävät netissä samanuskosten henkilöiden nostaessa niitä yhä uudestaan esiin keskustelupalstoilla.

Yksi salaliittoteoreetikoilta puuttuu: he eivät koskaan esitä, miten salaliitto oikein toteutettiin, vaan tyytyvät viittailemaan ristiri-

taisuuksiin, hämäriin kohtiin ja yhteyksistään irrotettuihin lausuntoihin.

Jos WTC-tornit panostettiin etukäteen, niin kuinka tämä valtava määrä räjähteitä sijoitettiin torneihin tuhansien työntekijöiden silmien alla? Jos tornit räjäytettiin, mihin lentokoneita tarvittiin? Eikö pelkkä pommi-isku olisi riittänyt terroriteoksi? Jos koneita ei ollut ollenkaan – kuten villeimmät teoreetikot esittävät, etenkin Pentagonin iskun kohdalla – missä koneet ovat matkustajineen? Murhattiinko heidät?

Kaiken kaikkiaan salaliiton toteuttaminen olisi vaatinut satojen, ellei tuhansien ihmisten osallistumista oman maan kansalaisten kylmäveriseen murhaamiseen. Ehkä salaliittoteoreetikkojen olisi syytä kysyä itseltään, olisivatko he itse osallistuneet tällaiseen tekoon, jos he olisivat olleet vaikkapa virkamiehiä Yhdysvaltain hallinnossa.

George W. Bushin hallinnon vastustamiseen on riittävästi syytä ilman salaliittoteoriakin.

VESA SISÄTTÖ

KIRJOITUS ON JULKAISTU ALUN PERIN VIHREÄ LANKA -LEHDESSÄ 8.9.2006. KIRJOITUSTA ON MUOKATTU SKEPTIKKO-LEHTEÄ VARTEN.

Salaliittomittari

Salaliittoteoriat ovat määritelmällisesti sellaisia, että niitä on mahdoton falsifoida. Ei siis ole mitään keinoa osoittaa, että salaliittoa ei ole olemassa. Näin ollen teoriat ovat uskon, eivät tiedon asioita. Sen sijaan oikeaksi salaliittoa voidaan osoittaa, jos todisteet ovat tarpeeksi vankat.

Todistetut salaliitot

Todistettujen salaliittojen epäilijöillä pitäisi olla vahvaa uutta todisteaineistoa.

- * Ribbentrop-sopimuksen salainen lisäpöytäkirja
- * Natsit polttivat Saksan valtiopäivätalon
- * Islamiterroristit tekivät WTC-iskut

Jalat lähes maassa -teoriat

Nämä teoriat eivät edellytä yliluonnollisia asioita,

mutteivät muuten ole sen uskottavampia.

- * WTC-iskut olivat USA:n hallituksen järjestämiä
- * Estonian upotti pommi
- * Prinsessa Diana murhattiin
- * J. F. Kennedyn murhan salaliittoteoriat
- * Salainen traditio ylläpitää tietoa Jeesuksen lihallisista jälkeläisistä

Ihan kahjot

- * Astronauttien vierailut Kuussa olivat lavastuksia
- * Yhdysvaltain hallitus pimittää tietoja ufoista
- * Juutalaisten taloudellisen eliitin järjestö hallitsee maailmaa
- * Illuminatit hallitsevat maailmaa
- * Illuminatit hallitsevat maailmaa ja ovat peräisin ulkoavaruudesta

Potaska ja politiikka – onko niillä loppujen lopuksi eroa?

Brittitoimittaja-kirjailija **Francis Wheen** on ottanut harteilleen kunnianhimoisen urakan kirjassaan *Kuinka humpuuki valloitti maailman – Nykyajan harhojen lyhyt historia* (suom. Seppo Hyrkäs; Ajatus Kirjat 2006). Wheen on lähtenyt tutkimaan nykyajan järjetöntä menoa. Se, minkä hän laskee humpuukiksi, herättänee jatkossa runsaasti keskustelua.

Monen lukijan niskakarvat nousevat taatusti pystyyn, koska teoksessaan kirjailija niputtaa termin 'humpuuki' alle New Agen, taikauskon, islamilaisfundamentalismin, thatcheriläis-reaganilaisen *laissez faire* -talouspolitiikan, akateemisen postmodernismin, "konservatiivisen" kulttuurihistorian, elämäntaitogurut, pörssikeinottelun, IT-kuplan, Enron-yhtiön, angloamerikkalaisen markkina- ja media-konsultointiyhtiön, prinsessa **Diana** -kultin, **Hillary** ja **Bill Clintonin** sekä **Nancy** ja **Ronald Reaganin** rajatietoharrastuksen, blairilaisen kaksinaamaisen sosiaalidemokratian, bushilaisen ulkopolitiikan, **Al Goren** tekopyhyyden ja maineikkaat vasemmistointellektuellit. Toisaalta lukijan niskavilloja voi hieman laskea se, että Wheen tekee kohtuuttomat yleistyksensä äärimmäisen viihdyttävästi.

Yksinkertaistaminen voi silti loppupeleissä kääntyä itseään vastaan, sillä tekijän tyyli on analyttiseen ja maltilliseen kirjallisuuteen tottuneelle aivan liian populistinen. Oikeistolainen näkee punaista näitä sivuja lukiesaan, vasemmistolainen puolestaan silkkaa kauneutta. Kirja ei ole tieteellinen, vaan pikemminkin poliittinen.

Inhimillistä, aivan liian inhimillistä

Paikoitellen "hörhöjen" psykologisointi saa freudilaiset mittasuhteet. Wheenin mutkia surutta oikova lehtimiestyylillä johtaa siihen, että suuri osa Englannin parlamenttia näyttää lähinnä herkkäuskoisilta pösilöiltä. Eiväthän he voi olla niin typeriä, eiväthän?

Sattumaa ei liene se, että Wheen on kirjoittanut myös **Karl Marxin** elämäkerran (Otava 2000). Kyseistä teosta en ole lue- nut, mutta tässä arvioitavan kirjan kohdalla tekijälle vaikuttaisi olevan pääasia, että lukijalla on hauskaa. Siinä Wheen onnistuu mainiosti.

Kirjoittaja osaa totisesti kärjistä ja yllättää. Heti teoksen alussa hän rinnastaa äärimmäisen provokatiivisesti teokraattifasisti ajatollah **Khomeinin** ja Englannin oikeistolaisen ex-pääministerin **Margaret Thatcherin**. Samoin vuonna 1984 edesmenneen, yhteiskuntatieteeseen ja yliopis- tofilosofiaan merkittävästi vaikuttaneen ranskalaisen poststrukturalisti-intellektuelli Michel Foucault'n naiivi usko Khomeiniin saa myöhemmin teoksessa maistaa Wheenin rävytöntä raippaa: "**Michel Foucault** vieraili Teheranissa pian šaahin kaatumisen jälkeen ja palasi Pariisiin ajatollah Khomeinin neander-

talilaishallinnosta hurmaantuneena” (s. 97). Paljonpuhuvan, postmodernia relativistista sanahelinää ja tyypillistä älykkösaivartelua sisältävän Foucault-sitaatin (jossa tämä vastaa Khomeinista esitettyyn kiperään kysymykseen) jälkeen tekijä toteaa:

”Tämä on suurenmoinen pariisilainen tapa väistää suora kysymys: riittävällä älyllisellä nokkeluudella sananvapaudentukahduttamista ja valheellisuuden edistämistäkin voidaan ihailla ironian harjoittamisena ja tekstuaalisena moniselitteisyytenä” (s. 98).

Mainittu strategia on valitettavasti akatemiassa lähinnä maan tapa – myös tällä hetkellä. Sitä kutsutaan osuvasti poliittiseksi korrektiudeksi. Myös Wheen on imenyt sitä runsain mitoin itseensä.

Foucault'n ohella teos paljastaa eräiden muidenkin johtavien ranskalaisintellektuellien, kuten psykoanalyysistä ammentavien **Luce Irigarayn** ja **Jacques Lacanin**, verbaliset silmäkääntötemput. Toisaalta tämä nimenomainen humpuuki ei yllätä, koska postmodernismin tolkuttomuuksista on kirjoitettu aiemmin lukuisia kirjoja ja artikkeleita, jotka ovat paljon perusteellisempia ja analyttisempia kuin Wheenin tiivis lynkkaus. Hänen nokkava ja kärkevä piikittelynsä on silti paikoitellen varsin herkullista luettavaa. Olen joka tapauksessa kirjailijan kanssa täysin samaa mieltä Irigaraysta, Foucaultista ja Lacanista.

Suomea suomeksi, oopiumia kansalle – vai kuinka?

Seppo Hyrkäs on saanut käännökseen imua, joskin pienet virheet harmittavat. Huolellisella oikolukemisella tästä olisi saanut todella oivallisen tekstin. Joitakin helppoja ratkaisuja, mm. suomettuneita väännöksiä englannin kielen termeistä, esiintyy, mutta tämä ei pahemmin häiritse, koska siihen alkaa käänöskirjallisuudessa jo tottua. Kustannustoi-
mittajat tienaavat rahansa ilmeisesti jonkin muun kuin suomen kielen osaamisen perusteella.

Nykyaajan kiireen, säästöjen ja kilpailun riivaamassa kustannusmaailmassa ilmiö on kuitenkin odotettu. Tässä valossa voidaan sanoa, että käänös on suorastaan erin-

omainen. Lisäksi lievä ”dotcommeilu” ja huilointi istuvat ikään kuin lisäironiana kirjan talousliberalismikriittiseen teemaan – kiireinen kilpailu massojen suosioista köyhdyttää väistämättä myös kielen ja kustannustoiminnan. Apurahat ja tuet skeptisen kirjallisuuden kääntämiseen ja julkaisemiseen lienevät joka tapauksessa kortilla.

Hyrkäsen esipuheessa sivaltama talousguru **Jari Sarasvuo** ei apurahoja edes tarvitse, hän on rikas jo valmiiksi – sitä paitsi hänen kirjansakin myyvät. Wheen on kuitenkin rohkeasti lähtenyt vastarannalta samoille populistisille ”gurutokratian” apajille. Tässä on hyvätkin puolensa. Ehkä nykymaailmassa pitää vain kylmästi tarttua hetkeen ja kirjoittaa sekä kääntää helppoja kirjoja, joita hektisessä työelämässä loppuun rääkätyt ihmiset jaksavat vapaa-ajallaan lukea. Wheenin teos on tähän tarkoitukseen omiaan. Tosin se sopii erinomaisesti myös syrjäytetyille ja työttömille.

Lukijan työllisyystilanteesta riippumatta kirjasta irtoaa tuiki tarpeellista työväenhenkistä lohtua, kun suuret ja pöhöttyneet pölvästit saavat kuulla kunniansa. Eli poliitikot, riistorporvarit ja pörssianalyttikot varokoot!

Sota on rauhaa, vapaus on orjuutta, tietämättömyys on voimaa

Johtajien, virkamiesten ja päättäjien herkäuskoisuus on Wheenin mukaan saavuttanut käsittämättömät mitat. Kun on tarve kaventaa työntekijöiden oikeuksia ja ammattiliittojen sananvaltaa, tai edistää yrityksen ja kansallisvaltion uusliberalisointia, jos jonkin sortin talousgurua ja positiivisuusprofeettaa riittää. Ja totta kai heidän konsultointipalveluilleen löytyy kysyntää.

Taloussaarnaajien ohjeista voidaan mainita seuraavat (s. 64): ”Meidän on opittava elämään omaan tahtiimme”; ”Rikkaus ei takaa onnea”; ”Epäluottamus jokaista kohtaan on yhtä vaarallista kuin luottamus jokaiseen”; ”Me pystymme oppimaan epäonnistumisistamme”; ”Kukaan ei ole koko ajan onnellinen”. Itsestäänselvyydet ja muka-älylliset pohjanoteeraukset oppoavat myös työväenpuolueen henkilöstöön kuin Titanic aikoinaan Atlantin hyisiin aaltoihin. Siellä lepää – ja

jälki on hirveää.

Pääministeri **Tony Blair** kyseisestä puolueesta on Wheenin kritiikin ykköskohde. Kirjassa Blair saa sellaista kyytiä että oksat pois. Blair harrastaa vasemmistolaisuudeksi naamioidun uusliberalismin ohella myös New Agea. Tässä hänen tukenaan on vaimo **Cherie**. Suorastaan selkäpiitä karmiva on Wheenin kirjaan sisältyvä kuvaus avioparin uudelleensyntymisrituaalista Meksikon Rivieralla. Nyt tiedämme yhden mahdollisen syyn sille, miksi Blair on **George W. Bushin** säyseä sylikoira. Isoveli valvoo aina, taivaalla, sielussa tai suuren meren takana.

Parivaljakko BB onkin niittänyt kyseenalaista mainetta mm. vääristelemällä Irakin joukkotuhoojahjelmaa koskevaa tiedustelutietoa. Voidaan jopa puhua valehtelusta, tai ainakin aito-orwellilaisesta uskielestä. Uudelleensyntyminen antaa ilmeisesti moraalisesti yliveraisen aseman, jolloin tarkoitus pyhittää keinot. Kosmiset voimat ja itse Jumala näyttävät siunaavan iso- ja pikkuveljen harkitsemattoman maailmanvalloituspolitiikan. Ja palataksemme maan päälle, taustalla lienevät osittain myös öljy- ja aseleollisuus. Huomionarvoista on, että tässä puhutaan miehistä, jotka ovat länsimaiden johtavien talous- ja sotilasmahtien peräsimmästä 2000-luvulla. **Veikko Vennamo** -vainaata lainatakseni: Kyllä kansa tietää! Mitä tulee rouva Blairiin, on hänelläkin ollut sanansa sanottavana mm. Englannin terveydenhuollossa. Wheen on Cherie Blairin suhteen varsin epäritarillinen:

”Vaikka Englannin kansallinen terveydenhuolto ei vielä järjestäkään mayojen uudelleensyntymisrituaaleja, jotkut Cherie Blairin muut merkittävät pakkomielleet on jo otettu virallisesti käyttöön. Hallitus palkkasi tammikuussa 1999 feng shui -konsultti Renuka Wickmarat-
nen neuvomaan, miten köyhimpien kaupunginosien kunnallisia asuinkortteleita voitaisiin parantaa. 'Punaiset ja oranssit kukat vähentäisivät rikollisuutta', hän sanoi, 'ja vettä sisältävät rakennelmat vähentäisivät köyhyyttä. Minä pääsin osalliseksi tästä ikivanhasta tiedosta jo kasvuiässä.' Kaksi vuotta myöhemmin hallitus ilmoitti ensi kertaa kansallisen terveydenhuollon perustamisen jälkeen, että

Pääministeri Tony Blair on Wheenin kritiikin ykköskohde. Vasemmistolaisuudeksi naamioidun uusliberalismin ohella Blair harrastaa Wheenin mukaan myös New Agea. Tässä hänen tukenaan on vaimo Cherie. Suorastaan selkäpiitä karmiva on kirjaan sisältyvä kuvaus avioparin uudelleensyntymisrituaalista Meksikon Rivieralla.

akupunktuurin ja ayurveda-lääketieteen kaltaisille parannusmenetelmille annettaisiin sama asema kuin perinteisille hoitomuodoille” (s. 144).

Termivalintaan ”muut merkittävät pakkomielleet” minulla ei ole huomauttamista ja tällaisen järjettömyyden kohdalla pieni epäritarillisuuskin voidaan helposti antaa anteeksi.

Marxismus macht frei

Syyskuun 11. 2001 tapahtuneiden WTC-terrori-iskujen jälkeen voidaan puhua eräiden merkittävien amerikkalaisten vasemmistointellektuellien älyllisestä itsepetoksesta – tai jopa itsemurhasta. Marxismi näyttää vapauttavan ihmisen tyystin järjen ikeestä. Wheen kohdistaa sanan säilänsä erityisesti **Noam Chomskyyn** ja **Michael Mooreen**. Osansa

saavat siis arvostettu tiedemies ja kuuluisa elokuvaohjaaja. Molemmat myyvät Voimalhteä lukevissa teinivasemmistolaispiireissä hyvin – niin hyvin, ettei heidän teoksiaan juuri liiku antikvariaateissa. Wheenin räväkkä ruttaus osuu siis napakymppiin ja niistä kaksi kärpystä yhdellä iskulla: kaupallisuuden ja kaksinaamaisuuden.

Yhteinen vihollinen yhdistää sekä islamilaisia fundamentalisteja että vasemmistolaisia. ”Siitä lähtien, kun ajatollah Khomeini palasi Teheraniin, vasemmisto on pitänyt parhaana turvautua periaatteeseen, jonka mukaan vihollisen vihollinen on ystäväni” (s. 291-292). Kyse on Yhdysvaltain ”imperialismista”, lähinnä Bushin hallinnon kytköksistä ns. sotateolliseen kompleksiin. Sota on hyvä bisnes ja ulkopolitiikka seuraa perässä: jos vihollista ei ole, sellainen keksitään. Viholliseksi kelpaa vaikka entinen kumppani; omat koirat purevatkin varsin helposti. Näin kävi esim. Afganistanin ”vapaustaistelijoiden” kohdalla.

Vaaleissa tulee taloudellista tukea myös sen mukaan, miten sotabisnekset kannattavat. Ja kuten on saatu huomata, sota myy nykyään erittäin hyvin. Toisaalta on selvää, että länsimaisesta vapaudesta ja demokratiasta täytyy jonkun pitää kiinni, tarpeen tullen vaikka voimakeinoin. Fundamentalisteillakin on eroa. Vai onko?

Vasemmistointellektuellit inhoavat Bushin uskonnollista retoriikkaa ja elehtimistä sekä hänen hallintonsa korruptiota niin paljon, että se on johtanut räikeään kaksinaismoralismiin: kaikki maailman ongelmat johtuvat Yhdysvalloista. Islamistiterroristien hirmuteotkin ovat poliittisesti korrektin tulkinnan mukaan seurausta imperialismien aiheuttamasta köyhyydestä. Irvokasta tässä on se, että ajatollah Khomeini käytti aikoinaan samaa retoriikkaa totalitaristisissa palopuheissaan – retoriikkaa, jonka hän Ranskassa maanpaossa ollessaan oli oppinut vasemmistolaisia ranskalaisfilosofoja lukiessaan.

Wheen murjoo säälimättä Chomskya ja Moorea siitä, että nämä hyödylliset idiootit vähättelevät Amerikan vihollisten tekemiä kauheuksia. Chomsky katsoo läpi sormien Puna-khmerien Kambodzhassa aikoinaan tekemiä hirmutekoja ja Moore vähättelee

syyskuun 11. lentokoneen kaappaneiden islamilaisfundamentalistien terrori-iskuja (tosin Chomsky on kunnostautunut myös syyskuun 11. vähättelyssä). Wheen kirjoittaa:

”... silloinkin, kun ruumiita korjattiin raunioista, vasemmiston vaistomainen reaktio henki viileää pinnallista relativismia. New Statesmanin kahden sivun pääkirjoitukseen sisältyi vain yksi ainoa lyhyt sympatian osoitus: 'Näin suuren mittaluokan veriryöyly ei ole oikeutettu', se myönsi, 'koska silloin ei ikinä pystytä erottamaan viattomia syyllisistä.' ”

”Tätä teemaa hyödynsi heti Yhdysvaltojen vasemmistoa edustava filmintekijä Michael Moore. 'Jos jotkut tekivät tämän kostaakseen Bushille', hän valitti, 'niin silloin he tekivät sen tappamalla tuhansia ihmisiä, jotka EIVÄT ÄÄNESTÄNEET häntä! Boston, New York ja Washington sekä Kalifornia koneiden määränään – ne olivat paikkoja, joissa äänestettiin Bushia VASTAAN!' **John O'Sullivan** kommentoi tätä *National Review*ssä seuraavasti: 'On hyvä tietää, että jos terroristit sieppaavat joskus risteilyohjuksen ja laukaisevat sen Yhdysvaltoihin, niin Mr Moore on Berkeleyssä tai Manhattanin Upper West Sidessa ja kääntää sen vähemmän ansiokkaiden äänestäjien – kuten Länsi-Virginian hiilityöläisten niskaan'. Tai Michael Mooren oman kotikaupungin, Michiganin Flintin asukkaiden niskaan” (s. 298-299).

Olisin laadukkaan elokuvataiteen ystävänä toivonut Wheeniltä myös kriittisiä, tarkovkilaisia kommentteja Mooren vuonna 2004 voittamasta Cannesin filmijuhlien Kultaisesta palmusta, mutta ehkä tämä G.W. Bushin vastaisen propagandaviihteen julkea triumfi ei aivan ennättänyt Wheenin silmien eteen kun hän kirjaansa kirjoitti. Kerrassaan harmillista.

Edistyksen myytti: itä-länsirintamalta ei mitään uutta

Kirjan loppuun liitettyssä esseessä Wheen käsittelee mm. ”edistykseiden ja taantumuksellisten merkillistä liittoa”:

”Vasemmisto uskoi aikoinaan, että vapaus, demokratia ja ihmisoikeudet kuuluvat luonnostaan jokaiselle ihmiselle. Se ei ilmeisesti enää pidä paikkaansa tai Paul Bermania siteerataksemme: 'Nykyään ihmiset sanovat tasa-arvoisen suvaitsevaisuuden hengessä: 'Sosiaalidemokratia ruotsalaisille! Tyrannia arabeille!' Ja tämäkö on mukava vasemmistolainen asenne?' Vain harvoin on tarvittu enemmän kunnon annosta rationaalista ajattelua

ja vain harvoin sitä ollut vaikeampi löytää” (s. 345).

Ja kuitenkin tätä pöyristyttäviä järjettömyyksiä listaavaa teosta lukiessa tulee mieleen, onko yltyöpäinen rationalismi sittenkin pohjimmiltaan irrationaalista. Mitään toivoa valistuksen projektin onnistumisesta ei näytä olevan, humpuuki on todellakin valloittanut maailman. Kenties tämä tapahtui samoihin aikoihin, kun ihmislaji näki päivänvalon. Valistus vaikuttaakin Wheenin kohdalla olevan pitkälti menneisyyden onnela, romanttinen utopia: joskus asiat olivat muka hyvin. Voisivatko ne olla niin joskus tulevaisuudessa? Miten ihmeessä?

Oi jospa ihminen olisikin *Homo sapiens* -nimensä veroinen! Ei ihme, että tässä itse annetussa nimessä tuoksahtaa pahasti inhimillinen tekopyhyys ja omahyväisyys. Huuhaan ja hurlumhei-politiikan ohella tekijä olisi voinut kritisoida valistuksen liiallista edistysoptimismia, mutta ymmärrettävistä syistä hän ei tätä tee. Wheen nimittäin uskoo sitkeästi valistukseen ja edistykseen.

Tältä pohjalta kirjailija hyökkää voimakkaasti historiaa ”konservatiivisesta” näkökulmasta tarkastelleiden **Francis Fukuyaman** (*Historian loppu ja viimeinen ihminen*; WSOY 1992) ja **Samuel Huntingtonin** (*Kulttuurien kamppailu ja uusi maailmanjärjestys*; Terra Cognita 2003) kimppuun. Näitä herroja kritisoidessaan Wheen sortuu tarkoitushakuiseen moraalisarnaamiseen, vastakkainasetteluun ja olkiukkojen mätkimiseen. Historian unholaan matkalla olevan perinteisen oikeisto-vasemmisto -jaon asemesta mieleen tulee väistämättä perustavampi pessimisti-optimisti -jako, tai jopa realisti-idealisti -jako. Wheen itse paljastuu kulttuurien konfliktin suhteen melkoiseksi idealistiksi. Varsinkaan islamin ja länsimaisen kulttuurin törmäystä ennustanutta Huntingtonia ei tulisi kuitata näin kevyesti.

Jyllands-Postenissa julkaistuista Muhammad-pilakuvista alkanut muslimimellakointi osoitti, että kulttuurien välinen kiultta olemassa. Havaitsemme sen tänä päivänä keskellä Eurooppaa – vieläpä keskellä pohjoismaista hyvinvointionnelaa. **Mullah Krekar** julisti turvapaikkamaastaan Norjasta

sodan Tanskalle viime helmikuussa. Aftonposten-lehden haastattelussa (<http://www.aftenposten.no/english/local/article1247400.ece>) hän tulee myös koskettaneeksi maahanmuuttokysymystä. Krekar kertoo, että Euroopassa muslimit lisääntyvät kuin hyttysset. ”Länsimainen nainen EU:ssa tuottaa keskimäärin 1.4 lasta. Musliminaiset samoissa maissa tuottavat 3.5 lasta.” Jos nämä muslimit ovat mullah Krekarin kaltaisia ajatusmaailmaltaan, Euroopasta voi tulla suuri **Osama bin Laden** -fanikerho. Tämä uskonoppinut nimittäin sanoo haastattelussa, että bin Laden on hyvä ihminen. Krekar uhoaa, että ”vuoteen 2050 mennessä 30% eurooppalaisista tulee olemaan muslimieja”. Todettakoon tässä yhteydessä, että ruotsalaiset imaamit vaativat hiljattain omia, islamiin perustuvia lakeja Ruotsin muslimieille.

Itse paavi **Benedictus XVI** sai tuta, mitä on islamin kritisoiminen. Hän erehtyi siteeraamaan Saksassa syyskuussa pitämässään puheessa erästä 1300-luvulla elänyttä keisaria, jonka mukaan profeetta Muhammad toi maailmaan pahoja ja julmia asioita, esim. määräyksen levittää islamia miekalla. Paavin puheen jälkeen hänen henkeään uhattiin, italialaista 70-vuotiasta nunnaa ammuttiin Somaliassa selkään ja islamistinen irakilaisryhmä uhkasi internetissä pommi-iskulla Italiaa ja Vatikaania. Lisäksi Somaliassa muuan uskonoppinut kehotti avoimesti tappamaan paavin.

Hieman myöhemmin Saksassa nousi valtava kohu Berliinin Deutsche Operin päätöksestä perua esitys, jonka lopussa mm. Jeesus ja Muhammad menettävät päänsä. Oopperatalo luopui Mozartin *Idomeneo*-oopperan esittämisestä vain siksi, että taiteellinen johtaja **Kirsten Harms** pelkäsi teoksen suututtavan muslimiväestön. Kritiikin jälkeen päätös peruttiin, mutta esitystä turvaamaan tarvitaan poliisivartio.

Iranin johto puolestaan suuttui Tanskalle lokakuussa, kun Tanskan TV2 esitti ohjelman, jossa näytettiin miten Tanskan kansanpuolueen humalaiset jäsenet pilkkasivat kesäjuhlassaan profeetta Muhammadia. Iran teki asiasta virallisen valituksen Tanskalle ja Suomelle (EU:n puheenjohtajamaa). Iranin Kööpenhaminan-lähetystö valitteli sitä,

että Tanskan hallitus sallii islamia pilkkaavan ohjelman esittämisen. Eli toisin sanoen länsimaaisessa mediassa ja puolueiden kesäjuhliissa olisi Iranin johdon mielestä noudatettavia shariaa.

Islamistien kiihkoilu antaa yllykettä myös kristilliselle fundamentalismille: eräät skeptikoiden hyvin tuntemat nuhteettomat vapaa-ajattelijat ovat tiettyjen ”jumalattomien pilakuvien” takia olleet poliisikuulusteluissa heinäkuun alussa 2006. Vapaa-ajattelijat puolestaan tekivät vastavetona rikosilmoituksen siitä, että evankelis-luterilainen kirkko kiihottaa nettisivuillaan kansanryhmää eli ateisteja vastaan. Tässä tapauksessa poliisi kuitenkin päätti parissa päivässä jättää asian kokonaan tutkimatta. **Hannu Salaman** juhannustanssit tanssitaan siis taas, neljäkymmentä vuotta myöhemmin (lisätietoa pilakuvajupakasta, ks. Vapaa Ajattelija 4/2006).

Myös erilaiset rasistiset ja nationalistiset ryhmät repivät muslimimellakoista kaiken julkisuuden irti; islaminuskoisten pidäkkeiden riehuminenhan lietsoo länsimaissa pelon ilmapiiriä ja taatusti lisää sitä kautta maahanmuuttokriittisyyttä. Kansallismielisiä vastassa ovat länsimaisen ”älymystön” poliittisesti korrektilt suvaitsevaisuususkovaiset, jotka härkämäisesti sulkevat silmänsä islamin lukuisilta epäkohdilta ja kuulevat kriittisissä äänenpainoissa vain ”islamofobian” soraäänäniä. Vuorovaikutus näiden leirien välillä tuntuu kärjistävän näkemyksiä entisestään.

Polarisaatiosta hyötynee lopulta vain islamin kaikinpuolista ihanuutta korostava professori **Jaakko Hämeen-Anttila**, jonka kirjat menevät itsepetoksessa rypevälle punavihreälle yliopistoväelle kuin kuumille kiville. Kii-vaimmille tasapäisyyden puolustajille tämäkään löyly ei vielä riitä: heidän esimerkiksi täytyy kiljupäissään syyttää nuotioita purettaville VR:n makasiineille ja tapella poliisin sekä palomiesten kanssa. Rähinöinnistään nämä sankariprekaarit haluavat korvaukseksi kansalaispalkkaa.

Länsimaissa havaitun kulttuurien välisen ja kulttuurin sisäisen kuilun ohella Lähi-idän ruutitynnyri osoittaa toistuvasti räjähtämisen merkkejä ja usein se jo pahaenteisesti tussahteleeekin. Kaksinaismoralismille, rasismille, ksenofobialle ja eskatologiselle äärim-

mäisyysvyörytykselle puolin ja toisin ei näy loppua. Jokaisella kuppikunnalla on oma käsityksensä siitä, ketkä ovat hyvät, pahat ja rumat. Kukaan ei suostu katsomaan peiliin.

Joissakin asioissa aitoa edistystä on kuitenkin tapahtunut. Aiemmin ihmisiä surutta teurastaneesta kristinuskosta on jo pahin terä poissa, kiitos valistuksen kauneimpien arvojen eli demokratian, epäilyn, suvaitsevaisuuden ja sananvapauden. Mutta näistäkin näköjään joudutaan taas tappelamaan kynsin hampain, kiitos demokratian, epäilyn, suvaitsevaisuuden ja sananvapauden. Wheenin, vasemmiston ja räyhäprekariaatin parhaamalla kapitalismillakin on ollut edistyksessä tärkeä osansa.

Sen sijaan suuremmalta edistykseltä välttynyt islam on monissa maissa huolestuttavan takapajuinen, fundamentalistinen ja politisoitunut uskonto. Vanhoillisessa islamissa länsimaisia ”moraalittomia” arvoja ei sallita lainkaan. Ja satelliittiaikakaudella muun huuhaan ohella myös uskonnollinen typeryys leviää kulovalkean tavoin ympäri maailman: Suomen tapaan Yhdysvalloissa kristillinen fundamentalismi on viime vuosina nostanut päätään. Kreationistit pyrkivät saamaan luomishumpuukinsa koulujen opetusohjelmaan. Presidentti Bush on antanut hankkeelle tukensa. Muutenkin Bushin hallinto suhtautuu nihkeästi eräisiin merkittäviin tieteellisiin edistysaskeleisiin, kuten kantasolututkimukseen.

Myös harras kristitty Tony Blair on ”kulttuuridiversiteetin” nimissä hoitanut valtion rahoituksen *Emmanuel Collegelle* Englannissa – koululle jossa opetetaan kreationismia (ks. Richard Dawkins: *The God Delusion*; Bantam Press 2006, s. 331-337). Taikauskoon perustuva uusinkvisitionismi, rationaalisen ajattelun viha, näyttäisi siis olevan nousussa meillä länsimaissa.

Eli historiaa ja nykyä katsellessa on katteetonta optimismia olettaa, että ihmiskunta joskus tulisi kunnolla järkiinsä. Sama peli näyttää jatkuvan vuodesta toiseen, pienin muutoksin. Edistys on vuoristorataa, mutta onneksi rata näyttää pitkällä tähtäyksellä olevan aavistuksen verran nousujohteinen. Typeryyttä vastaan kannattaa siis kaikesta huolimatta taistella, vaikka välillä

se toivottomalta tuntuisikin. Se mikä ei tapa, vahvistaa.

Pessimistin elämäntapa

Julistaessaan edistyksen mahtia ja arvostellessaan sellaisia taloustieteilijöitä kuin **Friedrich von Hayekia** sekä **Milton Friedmania** Wheen menettää paikoitellen todellisuudentajunsa lähes täysin. Tämä ei maailman menoa katsellessa ole ihme: naivi usko yhteiskunnallisten muutosten ja sosialismin taikavoimaan tuntuu viimeiseltä oljenkorrelta ja toki se pitää miehelle suoda. Tunnen näiltä osin voimakasta sympatiaa brittiläistä skeptikkokollegaa kohtaan, joskin olen häntä kynnisempi.

Television talousuutiset kertovat kuitenkin karua kieltään siitä, että tekijän moralistisen tykytyksen taustalla on kosolti aitoja epäkohtia. Tyhjänpäiväiset pörssikurssit, analytikkogurut, pääjohtajat ja massaloma-uutiset hallitsevat mediaa. Talouskasvu on itsetarkoitus, ihmisuhteista ja ympäristöstä välittämättä. Valtion roolia vapailla markkinoilla kammotaan, mutta toisaalta säätelyä huudetaan avuksi heti, kun oma talous ei pärjääkään. Ja koko ajan rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät. Turbokapitalismi menee sinne, missä työvoimakustannukset ovat kaikkein matalimmat. Osakemarkkinat palkitsevat lomautukset ja pörssikurssit veisaavat dollariduurissa globalisaation riemuvirtää.

Ironisinta tässä kaikessa on se, että globaalista taloudesta on tullut juuri sellainen itsenäisten kansakuntien merkitystä vähentävä voima, jota marxistit ovat proletariaatin diktatuuriin muodossa aina kaivanneet. Diktaattori on nyt globalisaatio, joka laukkaa raivopäisenä. Tämä aave kummittelee nykyään jopa Kiinassa. Kaikkien maiden porvarit yhdistykää!

Jos jokin nakertaa kansallisvaltiota ja paikallisdemokratiaa, on se juuri maailmanlaajuinen taloudellinen integroituminen. Pääomalla ei ole isänmaata eikä pieni ole sen silmissä kaunista. Suurta ja mahtavaa yhtenäisyyttä haikailevan vasemmiston tulisi tässä suhteessa ottaa oppia kapitalismista.

Milan Kunderan romaani *Tietämättömyys* (WSOY 2002, s. 122) eläinlääkäri Josef sanoo:

”Neuvostoimperiumi romahti koska se ei pystynyt alistamaan kansakuntia, jotka halusivat itsenäisiksi. Mutta nythän nämä kansakunnat ovat alistettumpia kuin koskaan. Ne eivät voi valita talouselämänsä eivätkä ulkopolitiikkaansa, eivät edes mainoslauseitaan.”

Usein globalisaatiokritiikkiä kuunnellessa tuleekin mieleen, että pata kattilaa soimaa. Jos yleismaailmallista tasa-arvoa ja esim. pidäkkeetöntä työvoiman liikkumista halutaan, on kuitenkin varauduttava myös siihen, että eturistiriidat pahenevat. Kaukana eivät liene ne ajat, kun Suomessakin tarvitaan kolme työpaikkaa jokapäiväisen leivän tienämiseen. Jos tähän lisätään se, ettei ihminen valitettavasti ole rationaalinen eläin, ei nykyisen kehitystrendi näytä kovin hyvältä.

Suomessa lomautettua työläistä ei paljon lohduta se, että toveri Intiassa, Kiinassa tai Uruguayssa saa vähäpalkkaisemman työpaikan saman yhtiön uljaasta uudesta tehtästä. Osakkeenomistajat ja johtoporras korjaavat rahat taskuunsa – kansa maksaa viulut. Itsenäisten kansallisvaltioiden murentuessa ylikansalliset liittoumat, kuten tolkuttomia direktiivejä liukuhihnalta suoltava pöhöttynyt byrokraattiparatiisi EU, vahvistuvat. Tämä ”isot syövät pienet” -suuntaus on jo nähty talouselämässä, jossa kaikki on kaupan, myös moraalit.

Politiikka on menossa samaan suuntaan. Sosiaaliturvaverkon repeillessä myös eturistiriidat kansallisvaltioiden sisällä näyttäisivät kärjistävän, aivan kuten Wheenin hartaudella huiskima Huntington on aavistellut. Ja kuten todettua, yhteiskunnan sisäinen epäjärjestys johtaa nationalismien suosion kasvuun ja sitä myötä yhä syveneviin konflikteihin.

Samoin harmaa talous on korkean verotuksen ja pohjattoman ahneuden takia arkipäivää. Eli pessimismiin on kosolti aihetta. Maailmaa on parannettu iät ajat, puolin ja toisin, eivätkä tulokset oikein vakuuta. Jos sain mättää – ja pahasti.

Luulisin, että vika on viime kädessä ihmisluonnon ja yksilöiden välisten synnynäisten erojen itsepintaisessa kieltämisessä, joka pätee niin oikeistoon, keskustaan kuin vasemmistoon. Tietokirjailija **Eero Paloheimo** onkin sattuvasti sanonut, että ”uusia

yhteiskuntamalleja ei kannata suunnitella olennolle, jota ei ole. Malleja suunnitellessa pitäisi muistaa, että ihminen on itsekäs, ahne, epärehellinen ja pelkuri. Yhteiskunta pitää saada toimimaan tuosta huolimatta. Pitää olla pakkoa ja määräyksiä” (*Elonkehä* 16-17/05, s. 12). Toisaalta ihminen on myös epäitsekäs ja ystävällinen, ja silloin tällöin – joskin harvoin – jopa rehellinen ja rohkea, mutta yleisesti ottaen Paloheimo on oikeassa. Myös Wheenin kirja tukee tätä näkemystä.

Kuinka humpuuki valloitti maailman -teoksen poliittisuudesta, moralismista, ristiriitaisuuksista, yleistyksistä, yksinkertaistuksista ja katteettomasta optimismista huolimatta – tai kenties jopa niistä johtuen – voidaan huoletta todeta, että nykyajan pidäkkeetön

huhuaa-vyörytys, talouskasvu-uskonto ja helppoihin ratkaisuihin sekä älyllisiin kuperkeikkoihin turvautuva vasemmistolaisuus ovat saaneet Francis Wheenistä ansaitsemansa kriitikon. Hullu markkinahumu ja poliittinen korrektius tarvitsevat teräväsanaiset, kyyniset hovinarrinsa.

Haluaisin vielä lopuksi mainita, mitä kansleri **Oxenstierna** vuonna 1641 virkkoi Westfalenin rauhanneuvotteluihin lähtevälle pojalleen: ”Tietäisitpä poikani, miten vähällä järjellä maailmaa hallitaan.” Ei mitään uutta auringon alla.

JUSSI K. NIEMELÄ
KIRJOITTAJA ON VAPAA TOIMITTAJA JA TIETOKIRJAILIJA

Ennustaja mukana elämänvalinnoissa

Eino Kaila kiteytti ennustamisen loogiset dilemmat jo 1940-luvulla. Kailan dialogissa, kirjassa *Syvähenkkinen elämä*, Teofilus ja Agaton pohtivat yhdessä **Nostradamuksen** ennustuksia. Teofilus esiintyy tieteellisenä konkarina, kun taas Agatonin osaksi jää innokkaan oppilaan rooli, joka retkahtaa ennaltanäkemiseen. Teofilus perustelee dialogissa Agatonille ennustamisen loogisen mahdollisuuden:

Asiahan on aivan yksinkertainen. Itse ennustamisen käsitteestä seuraa, että jos ennustus koskee jonkun ihmisen tai vastaavasti jonkun ihmisryhmän vaikutusvallasta riippuvaa asiaa, tämä ihmisryhmä ei saa olla tietoinen ennustuksesta ennen sen toteutumista, sillä silloinhan se voidaan tehdä tyhjäksi, menettelemällä päinvastoin kuin mitä ennustuksessa sanotaan, ja väitetty ennustus ei siis ollutkaan mikään ennustus. (Kaila, 1986, s.43)

Argumentti on loogisesti täysin pätevä, suorastaan triviaali. Lisäksi useimmat normaallijärkiset ihmiset luultavasti ovat ainakin joskus mietineet sitä. Miksi ennustuksia silti halutaan kuulla? Jos selitys ei löydy rationaalisista tekijöistä, niin löytyykö se jostakin syvemmältä?

Tuija Ketola pyrkii kirjassaan *Ennustaminen – modernin naisen maaginen maailma?* selvittämään, miksi ihmiset – erityisesti naiset – käyvät ennustajalla ja mitä he sieltä kokevat saavansa. Vastausta etsitään haastattelujen avulla.

Ketolan lähtökohta on vahvasti sosiologinen. Jopa niin vahvasti, että kirjan nimeen voisi sanan ”moderni” tilalle vaihtaa sosiologisen muotisanan, ”postmodernin”. Kvalitatiivinen ja retorinen ote, jossa tilastollisen datan sijaan keskitytään analysoimaan valikoituja haastatteluvastauksia, jättää monia mielenkiintoisia kysymyksiä avoimeksi. Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma sekä koulutustausta on kuitenkin koottu liitteeksi kirjan loppuun, mikä täydentää mukavasti haastatteluista saatua kuvaa.

Moni Ketolan päätelmä tuntuu intuitiivisesti kohtuullisen osuvalta ja yleistettävältä. Teoreettinen viitekehys on kuitenkin postmoderniin tyyliin hajanainen, eklektinen eikä muutenkaan kovin vakuuttava. Mutta tämä ongelma on usein sisäänrakennettuna sosiologiseen tarkasteluun, joten siitä ei liene reilua syyttää Ketolaa.

Elämyshakuisuutta ennustajalla

Suurin osa ennustajien asiakkaista on naisia, mikä ei liene yllätys skeptikolle. Miksi siten nuoret, fiksut naiset käyvät ennustajalla? Ketolan keskeinen väite on, että ennustajalla vierailu on ennen kaikkea sosiaalinen tapahtuma. Siksi sitä ei edes voi ymmärtää tiedollisesti, vaan sen kokemuksen kautta, jonka tapahtuma synnyttää.

Kysymys ei siis ole ensisijaisesti rationaalisen maailmankuvan osasta tai empiirisestä argumentista, vaan kokemisesta ja elämisestä. Siinä missä skeptikko analysoi, ennustajan asiakas tuntee. Tunnetta vastaan ei kannata tapella järjellä – ei varsinkaan jos siihen sisältyy sosiaalinen funktio. Ja ennustamisen kohdalla kysymys on nimenomaan sosiaalisesta tapahtumasta.

Naiset lähtevät ennustajalle tuttaviansa suosituksesta, usein ensimmäistä kertaa suuremmalla joukolla. Ketola vertaa vierailuja juhlaan: naisporukka ajaa usein satoja kilometrejä ennustajan luo, koska haluaa yhdessä jakaa luovan ei-minkään tekemisen kokemuksen. Ennustaminen nähdään ennen kaikkea yhteisen naiskulttuurin ilmentymänä.

Tässä suhteessa konkreettinen ennustajalla vierailu eroaa selvästi esimerkiksi ennustajalle soittamisesta, vaikka molemmissa tapauksissa perimmäinen motiivi voi olla sosiaalinen.

On mielenkiintoista, miksi asiaa pitäisi enää tämän enempää oikeuttaa. Muutama haastateltu kuitenkin tekee sen kertomalla, mikä naistapaisuutta erottaa miestapaisuudesta. Miehet eivät naiskulttuurisen näkemyksen mukaan käy ennustajalla, koska he ovat konkreettisia, ratkaisukeskeisiä tosikoita. Naiset sen sijaan ovat luovia, empaattisia ja mielikuvitusrikkaita. Tällainen kahtiajako voisi viitata siihen, että monelle naiselle kysymys on enemminkin vihteellisestä ja kulttuurisesta kuin elämästä sen suuremmin ohjaavasta toiminnasta.

Kokemus vai argumentti?

Ennaltatietäminen ei kuitenkaan ole aina pelkkää kokemusmaailmaa, vaan osa asiakkaista yksinkertaisesti uskoo ennustukset todeksi. Joillekin haastatelluille kysymys on julkilausutusta skeptisismistä vastaisesta kannanotosta. Kognitiivinen komponentti tekee mahdolliseksi magian perustelemisen ja verbalisoimisen. Toisaalta se tekee mahdolliseksi myös sen kritisoimisen.

Yleisin perustelu ennusteiden paikkansa pitävyydelle on oma tai tuttavien voimakas yliluonnollinen kokemus, joka ei selity sattumalla. Lisäksi asiaa perustellaan tiedejargonia käyttäen. Eräs Ketolan haastateltava kiteyttää metafyyssisen näkemyksensä näin:

Tarvitaanko siihen joku siten, kun kaikki on värähtelevää, kaiken välissä on itse asiassa sähköä, on värähdyksiä, on aaltoja, on tiiviimpää massaa on näkymättömämpää, että tarviiko selvänäköisyys sitten jonkun semmoisen, että se värähtelytaso jollain lailla kohtaa ihmisessä, että se on lähempänä, että sä pystyt näkee jostain toisesta. (s. 62)

Mitäpä tuohon voisi enää lisätä? Joku voisi löytää lainauksesta retorisia yhtymäkohtia vaikkapa postmoderniin filosofiaan tai nais-tutkimukseen.

Mystisessä kokemusmaailmassa elävät naiset uskovat usein monenlaiseen magiaan; jälleensyntymä, elämää ohjaava jumalallisuus, vainajilta saadut viestit ja telepatia ovat Ketolan otoksessa yleisiä. Yhteistä koki-joille on, että mikä tahansa muu kuin psykologinen selitys ilmiöille kelpaa. Tieteellinen selitys on liian arkipäiväinen tai liian vaikea.

Osa haastatelluista haluaa ottaa asiaan myös loogisesti kantaa. Suurimmaksi ongelmaksi tulee loogisten ristiriitojen poisselittäminen. Jos ennustaminen on mahdollista, täytyy ennustettujen tapahtumien olla sellaisia, joihin ei voi itse vaikuttaa, kuten Kailan argumentti edellä osoittaa. Tämä taas poistaa vapaan tahdon mahdollisuuden. Kummasta siis pitäisi luopua, vapaasta tahdosta vai ennustamisesta?

Eräs vastaus on se, että vaikka tahto on periaatteessa vapaa, niin elämän suuret linjat, joihin ennustus yleensä kohdistuu, ovat tahtomme tuolla puolen. Ongelma kuitenkin on siinä, että ennustajien asiakkaat eivät itsekään pidä tällaista selitystä tyydyttävänä, kuten rivien välistä voi lukea. Viime kädessä ristiriita jää siis selittämättä, ja kakun voi sekä säästää että syödä yhtä aikaa.

Mielenkiintoista on se, että Ketola itse näkee ennustajalla kävijät ennakkoluulottomina ja avoimina uusille ajatuksille: ”Ennustajalla kävijät vaikuttavat ennakkoluulottomilta ja valmiilta pohtimaan erilaisia uskomuksia mitä muut heille kertovat. He eivät tyrmää tai kiellä suoralta kädeltä mitään mahdottomana vaan tavallaan tutkivat ja pohtivat erilaisia mahdollisuuksia” (s. 61).

Ketolan kuvaamaan avoimuuteen tuntuu kuitenkin yhdistyvän vahva ja johdonmukainen inho tieteellisiä ja psykologisoivia selityksiä kohtaan. Tällaista ennakkoluulottomuutta voi pitää vähintäänkin valikoivana.

Kosmologinen kierrätyskeskus

Huuhaa kulkee harvoin yksin. Tämä näkyy siinä, että monen haastatellun maailmankuvaan sisältyy eksoottinen sillisalaatti jälleensyntymisoppia, erilaisia intialaisia uskontoja, teosofiaa, spiritualismia ja muita – usein pitkälle tuotteistettuja – välineitä, joilla maailmaa voidaan jäsentää. Yhteistä näille ra-

kennuspalikoille on, että ne edustavat jotakin muuta kuin kylmää ja miehistä länsimaista tiedettä. Tieteellinen maailma näyttäytykin maagisille naisille harmaana, vieraana ja autiona paikkana.

Rationaalisuutta vieroksuvalle asenteelle löytyy motiivi asioiden kosmologisesta järjestyksestä, joka haastateltujen maailmaa ohjaa. Yksittäiset unet, erikoiset tunteet, ajatukset ja unohdukset tulkitaan mystisinä ja maagisina merkkeinä. Arkipäiväiset asiat eivät ole vain sitä miltä näyttävät, vaan ne ovat aina myös viittauksia ylluonnolliseen. Eräs haastateltava kertoo, kuinka hän löysi kohtalon johdattamana kierrätyskeskuksesta uuden leipälaudan hajonneen tilalle. Tieteellinen selitys latistaisi kaikkien näiden pienten ihmeiden mystisen hehkun, joten ei ole ihme, että rationaalisuutta katsotaan kieroon.

Kosmologisessa järjestyksessä on myös moraalisesti rauhoittava puoli. Jälleensyntymän idea tuo maailmaan oikeudenmukaisuuden prinssiin: mikäpä voisi olla parempi paikka kuin maailma, jossa paha saa aina palkkansa ja hyvistä teoista palkitaan – jos ei tässä elämässä, niin sitten seuraavassa. Tai sitä seuraavassa. Liikkeeseen sisältyy aina myös kehitystehtävä: jokaisessa elämässä voi pyrkiä hiukan paremmaksi ihmiseksi.

Kehittymisen tiellä voi myös menettää rahansa. Mitä pitemmälle henkisen kasvun tiellä pääsee, sitä kalliimmaksi jokainen lisäharpkaus tulee. Eräs haastateltava ihmetteleekin, kuinka jumalalliselle energialle voidaan määrätä hinta: ”Eka kurssi oli 650 markkaa, toinen 2500 mk, kolmas 5000 mk. Niin, miten minä voin ottaa, jos minun käsieni kautta...jos se on jumalallinen energia?” (s. 72).

Pahimmillaan kysymys onkin selvästä puoskaroinnista, jonka tarkoitus on ainoastaan kerätä rahat pois hyväuskoisilta uhreilta. Ennustajien kohdalla tämä on Ketolan mukaan melko harvinaista, mutta poikkeuksiakin löytyy.

Puoskaroinnin pimeä puoli

Perinteisesti kirous on syntynyt mustalaiskan ennustuksesta, joka poistuu ainoastaan tietäjän tai papin manaamisella. Nykyisin

pahuuden poistaa nopeimmin raha. Eräs ennustaja kertoikin asiakkaalleen suoraan, mitä hänelle tulee käymään, jos hän ei maksa kirouksen poistamisesta. Rikosilmoituksen tekeminen ei auttanut, koska tarpeeksi todisteita ennustajanaista vastaan ei löytynyt. Lisäksi asiaa vaikeutti uhrin häpeä siitä, että uhri oli osoittautunut niin hyväuskoiseksi.

Toinen haastateltava kertoo ennustajasta, joka ennusti epäonnea äidille ja tyttärelle, joiden elämäntilanne oli jo valmiiksi hankala. Ennustajalle uskottu ongelmat tarjosivat tehokkaan tarttumapinnan perheeseen.

Äidille kerrottiin, että hänen tyttärensä tulee yrittämään itsemurhaa, ja masentunut tytär sai kuulla, että hänellä tulee edessään olemaan ”todella kova paikka.” Sukulaisten kuolemat, leukemia lähipiirissä ja monet vastoinkäymiset, yhdessä sopivasti ajoitetun ennustuksen kanssa, loivat enemmänkin vaikutelman kirouksesta kuin ennustuksesta. Olisi ihme, jos tällainen ”ennustus” ei alkaisi toteuttaa itseään.

Tällaiset tarinat saavat väkisinkin miettimään, onko tapauksia koskaan tilastoitu kunnolla. On liian helppoa kuitata asia sillä, että kyseessä on vain muutama ikävä yksittäistapaus. Olisi ollut todella mielenkiintoista, jos Ketola olisi täydentänyt haastatteluaineistoaan anonyymillä kyselyllä. Huijaamistapauksia on varmasti enemmän kuin ihmiset haastatteluissa kehtaavat myöntää.

Terapian tarpeessa

Silloin kun ennustajalle menemiseen on joku yksilöllinen syy, se on yleensä henkilökohtainen ongelma tai vaikea päätös, johon kaivataan apua. Osalle haastatelluista ennustaja

toimiikin terapeutin korvikkeena ja tukiverkon täydentäjänä. Moni on hakenut apua ennustajan lisäksi papeilta, meedioilta, lääkäreiltä ja henkiparantajilta.

Eräs vastaaja kuvaa ennustajan olevan hänelle eräänlainen lääkärin ja ystävän välimuoto. Toinen taas, joka kokee psykiatrilla käymisen leimaavaksi, kertoo, että ”täällä ei osata sinne psykiatrille mennä, se on helpompaa mennä ennustajalle.” (s.139)

Tällaiset kertomukset herättävät kysymyksen siitä, onko ennustajan asiakas kykeneväinen itse päättämään toimivimman terapiamuodon. Moni kyllä subjektiivisesti kokee tulleen autetuksi, mutta kuinka pitkäaikainen ja todellinen tämä vaikutus on? Ennustamisen mahdollista terapia- tai plasebovaikutusta tuskin on ainakaan Suomessa tutkittu.

On vaikea välttyä ajatukselta, että monelle – jo valmiiksi skitsotyyppistä¹ persoonallisuushäiriötä lähentelevälle asiakkaalle – ennustajan vastausten kuuleminen vain pahentaa tilaa. Ketola sivuuttaa lähes täysin tämän problematiikan, vaikka mainitseekin sivumennen ”skitsoidiseen persoonallisuushäiriöön” liittyvästä maagisesta ajattelusta.

Ongelma kuitataan pois postmodernistiselle relativismille tyypillisesti vetoamalla siihen, että parapsykologiaa harrastavat uskovat ylluonnolliseen vain ”erilaisesta viitekehuksesta käsin” kuin sellaiset ihmiset, jotka tarvitsisivat aidosti hoitoa ongelmiinsa. Tällaisesta selityksestä on kovin vaikea vakuuttua, koska perustelu on saatu amerikkalaisesta tutkimuksesta, jolla ei välttämättä ole mitään tekemistä Ketolan haastateltujen ihmisten kanssa.

MIKAEL NEDERSTRÖM

¹Skitsotyyppinen persoonallisuushäiriö on läheistä sukua skitsofrenialle, joskin oireiltaan se on huomattavasti lievempi ongelma. Skitsotyyppiseen ajatusmaailmaan liittyy usein erikoinen ajattelu, taikauskko, eksentrisyys ja olemattomien yhteyksien näkeminen. Äärimmillään kysymys voi olla jäsentymättömän villistä ajattelumaailmasta, jossa tosiasioita ja omia ideoita on vaikea erottaa toisistaan.

Ketola mainitsee kyllä ohimennen tämän häiriön mahdollisuuden, mutta käyttää siitä virheellisesti nimeä ”skitsoidinen” häiriö, jonka kriteeristö liittyy enemmänkin sosiaaliseen toimintaan ja empatian puutteeseen kuin ajatusmaailman omituisiin sisältöön.

Hanki hyvä kirja!

Lauerma, Hannu: *Usko, toivo ja huijaus: Rohkaisusta johdattelun kautta psykoterroriin*. Helsinki: Duodecim 2006. 288 sivua.

Tässä on kirja, jolle kuuluisi vähintään yksi vuoden tietokirjapalkinnoista. Hannu Lauerman teksti on niin vetävää, että hieman kustantajalta apuja markkinoinnissa ja kirja kiipeäisi listoille. Lauerma on sekä teoriaherra, psykiatrian dosentti että käytännön klinikko, vankimielisairaalan ylilääkäri. Tarvittaessa varmaan lavahypnotisointikin sujuisi. Laueramalla on paljon omaehtoista tietoa käsittelemistään asioista.

Kirjan teema on ihmisten huijaaminen manipuloinnin ja taivuttelun avulla. Mukana ovat viettelijätyypit **Ruben Oskar Auervaara** ja kreivi **Lindgren**, Torinon käärinliinat, uskonnolliset kultit, unissasaarnaaja **Maria Åkerblom** ja korpelalaisuus, valemuistikuvat, ufosiappauskertomukset, kuvitellut raiskaus- ja inestitapaukset, animaalinen magnetismi, tieteellinen hypnoosi ja lavahypnotisointi tyyliin **Olliver Hawk** (Olavi Hakasalo Merikarvialta), Bodom-murhat, sivupersoonailmiöt, grafologia, **Rasputin**, **Hitler**, pikkutekijät **Siitoin** ja **Kassinen**, **Rupert Sheldraken** fantasioimat morfogeneettiset kentät, **Sarasvuon** menestysopit, **Thomas Szaszin** anti-autoriitaarinen psykiatria ja **Jyri Puhakaisen** yritys kieltää mielisairauksien olemassaolo, opinnäytteidensä tekaisijat ja kopioijat **Carl Öhman** ja **Jari Vilen**, uskomuslääkinnän monet suuntaukset. Ja kymmenittäin aiheita ja nimiä lisää.

Skeptikoille tuttujen juttujen lisäksi kirjassa on paljon tietoa, jota ei muuten saa kuin tämän kirjan lukemalla; ei löydy verkosta eikä wikistä. Lukemista hidastaa se, että joka sivulla pitää pysähtyä nauramaan.

Uskonnolliset kultit kasvattavat murhauksia maailmalla – miksi ei näin ole tapahtunut Suomessa? Lauerman mukaan läheltä piti -tilanteita on Suomessa ollut paljon. Lauerma kertoo myös suomalaisesta pernaruton levitystapauksesta jääkäriiliikkeen ajoilta (**Emil**

Jokela). Hän perustelee myös näkemyksensä **Eugen Schamanista** terroristina.

Nykyterrorismista ja Al Qaidan yhteyksistä Suomeen Lauerma vihjaa tietävänsä enemmän kuin mitä tilanne sallii kertoa. Ehkä näin on paras. Muuten kirjoittajalle on turhan usein jäänyt päälle lääkärin takki ja vaitiolovelvollisuus, sillä useat tarinoista kerrotaan ilman henkilönimiä. Esimerkiksi **Tuomas Alatalon** tapaus on jo Skeptikosta ja muusta julkisuudesta tuttu yksityiskohtineen, tarvetta anonyymisointiin ("N. N.") ei pitäisi olla. Uskomuslääkinnän edustajien nimiä ei usein myöskään mainita. Nämä piirithän ovat herkkiä uhkailemaan oikeusjutuilla.

Lauerma on kaihtelematon, mutta tarkastelee asioita niin monipuolisesti, että poliittisen korrektiuden vaalijat joutuvat tekemään vielä töitä tarkastaessaan kappaleita *Naisten ja toiskulttuuristen puolesta* ja *Ei paha sanaa seksuaalivähemmistöistä*. **Tammisalons** ja **Niemelän** naistutkimusta kritisoivan pamfletin *Keisarinna uudet (v)aatteet* saama perusteeton kielteinen julkisuus ei lupaa asiallista kohtelua Lauermallekaan. Todennäköisesti tietyissä piireissä on harkinnassa pitäisikö tähän puuttua vai yrittää vaikenemalla tappamisen menetelmää, mikä sekin suomalaisessa kulttuuri-ilmapiirissä toimii hyvin.

Kirja on täynnä yksityiskohtia, mutta lähdeviitteitä on harvassa. Viiteapparaatin puute voi mennä kirjoittajan mukavuudenhalun, itsesuojeluvaiston tai kustantajan luettavuusvaatimusten tiliin. Joka tapauksessa puute heikentää kirjan arvoa skeptikoille, joilta aina tivataan näyttöä ja viitteitä.

Kirjan heikoiten perustelluksi osuudeksi jää sen avausluku, joka käsittelee Guantanamo Bayn tukikohdassa olleiden keltahaalaristen vankien kuvia. Lauerma epäilee jenkkiä itse levittäneen niitä estääkseen maailman huomion kohdentumista samanaikaiseen Afganistanin humanitaariseen ka-

tastrofiin. Lauerma ei esitä asiasta mitään varsinaista näyttöä, pelkästään salaliittoteorioita muistuttavia spekulatioita. Historia tulee tässäkin tuomariksi.

Suggestioherkkyttä ja huijaamista se- liittäessään Lauerma tulee lähelle evoluutiopsykologian malleja. Lauerman mukaan olemme yhä savanniapinoita, joiden henkijäämiselle ja lisääntymiselle on ollut tärkeää luottamus ja usko lähimmäiseen. Tällä on kääntöpuolensa, koska sama mekanismi takaa huijaavien psykopaattien lisääntymisenestytksen. Uhratumien ja altruismikin on geeneissä. Tässä asiassa Lauerma pääsisi vielä pitemmälle tutustumalla keskusteluun evolutiivisesti kehittyneistä petturinpaljastusmekanismeista ja mielessä tapahtuvaan jatkuvaan kaupankäyntiin luottamuksen ja epäilyn välillä (esim. **Tooby** ja **Cosmides**).

Miksi huijatut vaikenivat ja huijarit menestyvät? Lauerman mukaan ihmisen on tuskallisen vaikea myöntää itselleen ja muille, että häntä on vedetty nenästä. Jos illuusioihin nojanneeseen ufo-harrastukseen on kulutettu 30 vuotta tai olemattomiin energioihin perustuneeseen yleistä hyvinvointia lupailleeseen luontaishoitoon suuri osa vuosipalkasta, kysyy luonnetta epäillä tekojensa mielekkyyttä.

Psykoanalyyksille ja **Freudille** Lauerma antaa synninpäästön niiden kuolinvuoteella liian helposti yhden Freudilta lipsahaneen tunnustuksen vuoksi. Lauerma kertoo olleensa yhteydessä 1990-luvun alussa kirjeenvaihdossa Freudin viimeisimmän oppilaan **Wortisin** kanssa. Freud suositteli Wortisille paneutumista psykoanalyyksiin sijasta biologiaan, josta psykiatrian tulevaisuus löytyisi. Lauerman kannattaisi ehdottomasti julkistaa tämä kirjeenvaihtonsa, jolla on merkitystä sekä Freud-hagiografialle että vakavalle tutkimukselle.

Lauerma käsittelee myös luonnontieteiden ja humanististen tieteiden erilaisia mahdollisuuksia paljastaa huijausta omilla aloillaan. Luonnontieteen metodeja käyttävillä, tulosten toistamiseen perustavilla aloilla vääreännökset ja virheet paljastuvat nopeasti. Vuonna 1908 löydetty Piltdownin ihminenkin

osoittautui keski-aikaiseksi ihmiseksi, jolle oli sovitettu 500 vuotta vanhan orangutanin leuka. Asian oikean laidan paljastivat alan omat tutkijat tieteen itseään korjaavuuden periaatteen mukaisesti. Paradoksaalisesti Piltdownin tapausta käyttävät hyväkseen luomiskertomuksen auktoriteettiin nojaavat kreationistit verukkeena evoluution kieltämiseen.

Vähemmän eksakteilla aloilla, kuten humanistissa tieteissä, huijauksen paljastaminen voi olla huomattavan vaikea tehtävä. Lauerma nostaa esiin myös kymmenen vuoden takaisen fyysikko **Alan Sokalin** pilan, jossa tämä postmodernien filosofien ja yhteiskuntatieteilijöiden älyllisen vaatimustason rappeutumista testatakseen kirjoitti *Social Text* -lehteen sekamelskan epäloogisia analogioita, sanaleikkijä, viittauksia postmoderneihin guruihin väittäen sen nojaavan uusimpaan fysiikkaan. Jutussa väitettiin kvanttifysiikan kenttäteorian vahvistaneen **Lacanin** psykoanalyttiset spekulatiot ja logiikan ja matematiikan olevan sosiaalisti määrittäytyneitä. Tapauksen vaiheet kuvaavat hyvin suggestiivisen, ennakkokäsityksiä vahvistavan imartelun voimaa. Fyysikon juttu läpäisi lehden arvostettujen yhteiskuntatieteilijöiden seulan, sosiaalikonstruktivistien ja postmodernistien hälytyskellot eivät soineet.

Lauerman muistutus asiasta on paikallaan. Humanistissa ja yhteiskuntatieteissä vallalla oleva totuusrelativismi, tiedon paikallisen ja sosiaalisen määrittymiset teorian yhdistyneenä postmoderniin järkipärisen ajattelun karsastamiseen muokkaavat yliopistoista valmistuvien ajattelua siten, ettei skeptikoilta tule puuttumaan akateemisia titteleitä käyttäviä vastaväittäjiä.

Kirja on erinomainen jatko suomalaisten kirjoittamien skeptisten kirjojen joukkoon. Taas julkaisijana on pieni erikoiskustantamo (Duodecim). Montako skeptistä kirjaa WSOY:ltä, Otavalta tai esimerkiksi Gaudeamukselta voitte nimetä? Ei taideta tarvita edes yhden käden sormia.

MARKKU JAVANAINEN

Miksi spagetti murtuu useampaan osaan?

Vuoden 2006 Ig Nobel -palkinnot jaettiin lokakuussa Harvardissa. Tilaisuutta sponsoroivan *Annals of Improbable Research* -lehden päätoimittaja **Marc Abrahamsin** mukaan palkintojen tarkoitus on huomioida erikoisuuksia ja kunnioittaa kekseliäisyyttä – sekä kannustaa ihmisiä kiinnostumaan luonnontieteistä, lääketieteestä ja teknologiasta. Kaikki palkinnot myönnetään kuitenkin todellisista saavutuksista.

Ornitologia

Ivan R. Schwab ja edesmennyt **Philip R.A. May** Kalifornian yliopistosta palkittiin tutkimuksestaan, joka selitti miksi tikka ei saa päänsärkyä. Tikalle on evoluution myötä kehittynyt paksu kallo, jossa on suhteellisen pehmeä luu sekä rusto alaleuassa vaimentamassa jatkuvia iskuja. Leukaluut kiinnittyvät kalloon vahvoilla lihaksilla, jotka supistuvat sekunnin tuhannesosaa ennen iskua luoden tiukan mutta joustavan rakenteen iskun hetkellä. Lisäksi lihakset jakavat iskun voiman kallon takapuolelle sivuuttaen aivot.

Ravitsemustiede

Wasmia Al-Houty Kuwaitin yliopistosta ja **Faten Al-Mussalam** Kuwaitin ympäristövirastosta palkittiin siitä, että he osoittivat lantakoppakuoriaisten olevan nirsoja ruokavalionsa suhteen. Tutkijat toteavat aikuisten lantakoppakuoriaisten (*Scarabaeus cristatus*) käyttävän lannan nestemäisiä komponentteja ja kätkevän erottelematonta lantaa ruuaksi toukilleen. Kun kasvissyöjäeläinten – hevosen, kamelin ja lampaan – lantaa tarjottiin, koppakuoriaiset pitivät parhaimpana juoksevampaa hevosenlantaa. Lampaanlannasta pidettiin enemmän kuin kamelinlannasta. Kahden lihansyöjäeläimen – koiran ja ketun – lanta kelpasi myös, mutta vähäisemmässä määrin kuin kasvissyöjien lanta.

Rauhanpalkinto

Howard Stapleton Walesin Merthyr Tydfilistä palkittiin keksimästään sähkömagneettisesta teini-ikäistenkarkottajasta. Laite lähettää ärsyttävää ääntä, jonka teini-ikäiset voivat kuulla, mutta aikuiset eivät. Myöhemmin Stapleton käytti samaa teknologiaa kehittääkseen puhelimen soittoaäniä, jotka teini-ikäiset kuulevat, mutta heidän opettajansa eivät. Kuulon heikkeneminen iän myötä alkaa kahdenkymmenen ikävuoden jälkeen, mutta on tavallisesti merkittävä vasta yli 65-vuotiailla. Se vaikuttaa ensin korkeiden taajuuksien (18-20 kHz) kuulemiseen. Siksi on mahdollista kehittää ääni, jonka vain teini-ikäiset voivat kuulla.

Akustiikka

D. Lynn Halpern, Randolph Blake ja **James Hillenbrand** palkittiin kokeistaan, joissa tutkittiin, miksi ihmiset eivät pidä äänestä, joka syntyy kun kynsillä raavitaan liitutaulua.

Matematiikka

Nic Svenson ja **Piers Barnes** palkittiin laskelemistaan, kuinka monta valokuvaa pitää ottaa varmistukseksi, että kenelläkään ryhmäkuvassa ei ole silmät kiinni. Piers laski, että kolmenkymmenen ihmisen kuvaamiseen huonossa valossa tarvittaisiin kolmenkym-

mentä kuvaa. Kun kuvattavana on viitisenkymmentä ihmistä, jopa hyvässä valossa, toiveille virheettömästä kuvasta voidaan heittää hyvästit. Piers päätyi nyrkkisääntöön alle kahdenkymmenen hengen ryhmien kuvaamisessa tarvittavien otosten laskemisesta: jaa ihmisten määrä kolmella, jos valo on hyvä, ja kahdella, jos valo on huono.

Kirjallisuus

Daniel Oppenheimer Princetonin yliopistosta palkittiin raportistaan ”Oppineisuuden tarpeesta riippumattoman kansankielisen osoittamisen seuraukset: pitkien sanojen turhan käytön ongelmat.”

Lääketiede

Francis M. Fesmire Tennesseeen yliopiston lääketieteen laitokselta palkittiin raportistaan ”Vaikeasti hoidettavan hikan lopettaminen peräsuolihieronnalla”, sekä **Majed Odeh, Harry Bassan** ja **Arie Oliven** Bdai Zion Medical Centeristä Israelin Haifasta heidän samaa aihetta käsittelevästä tapaustutkimuksestaan. Haimatulehduksesta kärsivälle 60-vuotiaalle miehelle kehittyi sitkeä hikka sen jälkeen, kun hänelle oli laitettu nenäruokintaletku. Letkun poistaminen ei lopettanut hikkaa, jota oli yritetty hoitaa myös eri lääkkeillä. Useita toimenpiteitä kokeiltiin vailla menestystä. Sitten suoritettiin peräsuolihieronta, jonka tuloksena hikka päättyi välittömästi. Hikka palasi useita tunteja myöhemmin, ja jälleen se saatiin loppumaan väliittömästi peräsuolihieronnalla. Sen jälkeen hikan ei havaittu uusiutuvan.

Fysiikka

Basile Audoly ja **Sebastien Neukirch** Pierre ja Marie Curien yliopistosta Pariisista palkittiin katsauksestaan, jossa tarkasteltiin, miksi keittämätöntä spagettia taivutettaessa se usein hajoaa useampaan kuin kahteen osaan. Selvittääkseen mysteerin Audoly ja Neukirch testasivat useita eri paksuisia spagetteja, jotka he lukitsivat toisesta päästä, sitten taivuttivat ja päästivät äkisti vapaaksi aiheuttaen spagetin hajoamisen. Tutkijoiden

analyysin mukaan spagetin käyryys kasvaa lähellä vapaaksi päästettyä päätä. Sen jälkeen spagettia pitkin kulkee aalto. Ensimmäinen repeämä ilmenee, kun käyryys ylittää kriittisen rajan. Repeämisen aiheuttama sysäys aiheuttaa uusia taivuttavia aaltoja, jotka kulkevat pitkin syntyneitä spagetin palasia, joissa aallot aiheuttavat lisää repeämiä.

Kemia

Antonio Mulet, José Javier Benedito ja **José Bon** Valencian yliopistosta Espanjasta, sekä **Carmen Rosselló** Baleaarien yliopistosta Espanjasta palkittiin tutkimuksestaan ”Lämpötilan vaikutus ultraäänien nopeuteen cheddar-juustossa”. Ultraäänien nopeus cheddar-juustossa on riippuvainen lämpötilasta. Lämpötilassa 0°C nopeus on 1590 m/s ja lämpötilassa 35°C 1696 m/s. Luotettavin lämpötila ultraäänimittausten tekemiseen cheddar-juustossa on 0-17°C.

Biologia

Bart Knols ja **Ruurd de Jong** Wagenin- genin maatalousyliopistosta Alankomaista osoittivat, että malariasääksinaaraita (*Anopheles gambiae*) viehättää yhtä lailla sekä Limburgin juuston että ihmisen jalkojen haju. Havaintojen odotetaan nopeuttavan hajusyötilä varustettujen pyydysten kehittämistä Saharan eteläpuolisessa Afrikassa.

LYHENTÄEN KÄÄNTÄNYT: KARI KIVIOJA
LÄHDE: [HTTP://WWW.IMPROBABLE.COM](http://www.improbable.com)

Lukeminen kannattaa aina...

Olipa jälleen lehdessänne valaiseva artikkeli "Mitä hemmettiä opit tänään koulussa?" (Skeptikko 3/2006). Juttu varoitteli suomalaisen (kaukaa Euroopasta näköjään katteettomasti ihailun) peruskoulun salakavalasti "vallanneesta mitä uskomattomimpien pseudotieteellisten rahastusten muodoista". Todisteena käytettiin mm. kolmannen vuosiluokan englannikirjaa.

Raflaavan ingressin (ja koko lehden kantta somistavan, provosoivasti johdattelevan kuva-aiheen) jälkeen varsinainen asia kuitenkin hiukan hukkuu itse artikkelissa. Koska kuitenkin olen a) Skepsiksen jäsen, b) tollo luokanopettaja, joka pahaa aavistamatta kirkkain silmin (ei ehkä päde oikeudessa?) oli alkanut opettaa jutussa mainittua (ja kuvituksenakin käytettyä), myös meidän kouluumme valittua englannin kielen kirjasarjaa, palasin jälkiäni taikaisin ja luin uusin silmin oppikirjan tekstejä.

Mitä löytyi?

"He feels soft."

(Luonnehdinta pehmolelusta.)

"Listen! What can you hear?"

(Taustalla kuuluu eläimen ääntelyä.)

"This smells awful!"

(Poika nuuhkaisee sientä.)

"Taste this! It's yummy!"

(Tyttö kokkailee keittiössä.)

Näin vaarallisella tavalla opetettiin neljän aistin käyttöä uutta kieltä opiskeleville. Näköaistista ei ollut valitettavasti yhtään lausetta,

mutta toki löytyi tekstikappale, jossa käytiin värien englanninkielisiä nimiä läpi (missä puuhassa näköaistista on melkoinen hyöty).

Eli käsittämättömässä kovakorvaisuudessani en haistanut palaneen käryä ajoissa, mutta nyt näin sormituntumalla mitaten silmäni aukenivat kouriintuntuvalla tavalla. Jäi vähän paha maku suuhun omasta sinisilmäisyydestäni. Pitäisi lukea enemmän, niin luulisi vähemmän?

Summa summarum: tosikkona en löytänyt mitään suurta järkytystä aiheuttavaa todistetta peruskouluun kohdistuvasta kritiikistä (lukioon en ota asiaa tuntematta kantaa). Ellei asialla sitten tarkoiteta oppilaiden johdatamista stereotyyppioihin (tytöt kokkailemaan ja pojat nuuhkimaan sienä)?

Tuntuu hiukan, että tässä oli paljon melua tyhjistä, mikä on sääli sinänsä, sillä kyllä koulusta ja meistä opettajista löytyisi paljon todellisempaakin pseudotiedettä. Tästä kertoo oheinen kuva omasta koulustani.

JYRI KONTTURI
LUOKANOPE

Saako psykoanalyysia arvostella?

Edellisessä lehdessä (3/2006) tarkastelin **Sigmund Freudin** "testamenttia" vuodelta 1937, jossa hän vanhoilla päivillään melko avoimesti myönsi useimpien teorioidensa puutteet. Ennen Skeptikkoo tarjosin kyseistä kirjoitustani Tieteessä tapahtuu -lehteen, jossa kirja-arviot käyvätkin läpi ns. referee-menetelmän. Sain myös luettavakseni nimettömien arvioijien kommentit kirjoituksestani. Otteiden julkaiseminen näistä ei kenties ole hyvän tavan mukaista, mutta asian tärkeyden vuoksi ne on hyvä tuoda esille.

Molemmat arvioijat huomasivat aivan oikein, että kirjoitukseni oli Freudia kohtaan varsin tuomitseva. Kommentit eivät koskeneet kuitenkaan pelkästään tyyliseikkoja. Toinen arvioijista ensinnäkin suositteli minulle kiertoteitse psykoanalyysia: "Närkästynyt ja samalla riehakas 'Papan' eliminointinto sinänsä ansaitsisi tietysti analysoivaa itsereflektointia."

Lienee turha mainita, että tämä asenne periytyy jo Freudin ajoilta: psykoanalyttisten ideoiden vastustajat torjuvat piilotajuisia vaikuttimia ja tulevat vain ilmaisseeksi toiveensa isän tuhoamisesta. Karkean psyko-

logisoinnin tarkoitus lie osoittaa, että vasta psykoanalyysin läpikäyminen tuo luvan arvioida psykoanalyysia.

On kuitenkin selvää, että millekään tieteen tai terapeuttiseksi hoidoksi mainitulle alalle ei tule sallia etuoikeutta. Psykoanalyysia ja Freudia, samoin kuin naistutkimusta ja marxilaista taloustiedettä, tulee siis arvioida tavanomaisin tietoteoreettisin ja metodologisin perustein. Ja arviointiin saavat osallistua muutkin kuin psykoanalyttikot, naistutkijat tai marxilaiset itse.

Toisen arvioijan kommentti kirjoituksestani on lähes yhtä hupaisa. Hänen mukaansa Freudin luomat "Oidipus-, kastroatio-, thanatos-, sisarkateus- jne. ovat vain metaforisia käsitteitä, eivät kirjaintotuksia." Lausunto on hauska siksi, että Freud olisi ollut todella närkästynyt, jos hänen teorioitaan olisi pidetty vain vertauskuvina. Hänelle ne olivat täysin todenmukaisia yksilö- ja evoluutiohistoriallisia kuvauksia. Ja vaikka ne olisivatkin tarkoitettu vain metaforiksi, voidaan kysyä, miksei niitä ole jo korvattu todellisuutta paremmin kuvaavilla vertauksilla.

OSMO TAMMISALO

Oliko Darwin uskovainen?

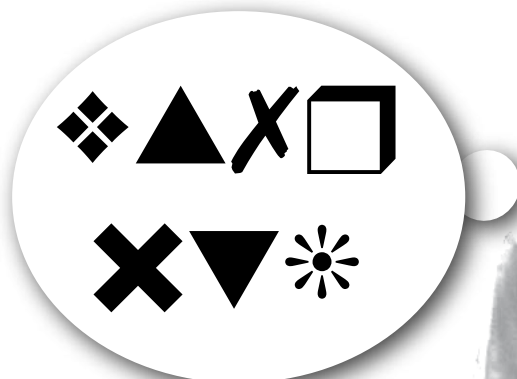
Skeptikon numerossa 3/2006 **Timo Teinikivi** kirjoitti teologian ja evoluution suhteista otsikolla *Jumalan evoluutio?* Puuttumatta varsinaiseen aiheeseen huomaan hänen sanoneen Charles Darwinista: "Hänhän ei ollut ateisti, vaikka niin yleisesti luullaan, vaan uskova, harras kristitty."

En tiedä, mistä Teinikivi on poiminut tie-

don Darwinin kristillisyydestä. Totta kyllä, hän suunnitteli nuorena papin uraa. **Michael White** ja **John Gribbin** toteavat kirjassaan *Darwin: a Life in Science* (1995), että Darwin oli ennen suurta matkaansa 1831 - 1836 melko epäortodoksinen kristitty, joskin hänen uskonsa oli vakaa ja hänen näkemyksensä Jumalan ja ihmisten suhteista ja ihmiskun-

OSTA SKEPSIKSEN T-PAITA!

LUOTETTAVIEN TUTKIMUSTEN MUKAAN
(UNIVERSAL SCIENCE, VOL 12.986)
SKEPSIKSEN T-PAITA ON
MAAILMANKAIKKEUDEN SUOSITUIN.

(=ANNA-LIISA, TULEN PIAN
HAKEMAAN TOISEN)

Myydään yhdistyksen järjestämien tilaisuuksien yhteydessä ja postitse.

Koot: S, M, L ja XL

Hinta: 10 euroa

Postitilaus: lisätään kuluja 2 euroa

POSTITILAUKSET:

Anna-Liisa Räihä

Borgströminkuja 1 B 19, 00840 Hki

Puh. (09) 698 1976

s-posti: secretary@skepsis.fi

...jatkuu edelliseltä sivulta.

nan asemasta maailmassa oli tavanmukainen. Maailmanympärimatkalta palattuaan hän ei enää haaveillut papin tehtävistä.

Hänen myöhemmästä kehityksestään kirjoittajat kertovat: "Hieman epäortodoksisesta kristillisyydestä hän oli liukunut agnostismin kautta ateismiin ja lähes eksistentialismin edelläkävijäksi." Samaa tapaan Darwinin kehitystä kuvaavat muutkin hänen moninaiset elämäkerturinsa, joskin käsitykset vaihtelevat siitä, onko häntä pidettävä pikemminkin agnostikkona kuin ateistina.

Darwin itse kirjoitti vanhoilla päivillään laa-

timaansa muistelmateokseen (1887, suom. *Elämäni*, 1987) useita sivuja uskonnosta ja totesi siinä lakanneensa vähitellen uskonnosta kristinuskoon jumalallisena ilmoituksena. "Kaikkien asioiden alun mysteeri jää meiltä ratkaisematta; ja minun on tyydyttävä pysymään agnostikkona."

Näin ollen Charles Darwinista ei saa tekeilläkään uskovaa kristittyä, enkä omasta puolestani ymmärrä, miksi hänestä sellaista pitäisi yrittääkään.

ANTO LEIKOLA

LIITY SKEPSIKSEN JÄSENEKSI!

Jos haluat liittyä Skepsiksen jäseneksi, lähetä oheinen lomake tai sen kopio täytettynä Skepsiksen jäsenasioista vastaavalle osoitteella:

Anna-Liisa Räihä, Borgströminkuja 1 B 19, 00840 Helsinki
membership@skepsis.fi

Yhdistyksen jäsenmaksu vuodelle 2007 (sisältää Skeptikko-lehden tilauksen) on 25 euroa tai alle 24-vuotialta 12,50 euroa (jos olet alle 24-vuotias, ilmoita syntymäaikasi). Voit myös tilata Skeptikko-lehden liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on 25 euroa/vuosi. Lehtitilausta tehdessä tiedoksi riittävät nimi ja osoite. Jäsenhakemus/tilauskaavake löytyy myös Internetistä Skepsiksen kotisivuilta: www.skepsis.fi

JÄSENHAKEMUS

Haluan liittyä jäseneksi vain lehtitilaajaksi

Nimi:

Ammatti ja koulutus:

Lähiosoite:

Postinumero ja -toimipaikka:

Puhelin: Sähköposti:

Haluan Skepsiksen sähköpostituslistalle

Kokemus Skepsiksen toimialaan liittyvistä asioista, mahdollisesti aiheita sivuavat julkaisut, jäsenyys muissa tieteellisissä yhdistyksissä, erityiset mielenkiinnon kohteet ym. (käytä tarvittaessa erillistä paperia):

Korostamme kuitenkin, että kuka tahansa kiinnostunut voi hakea jäsenyyttä yhdistyksen hallitukselta koulutustaustasta ja elämäkokemuksesta riippumatta.

Hyväksyn Skepsis-yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet ja haluan liittyä yhdistyksen jäseneksi.

Päiväys ja allekirjoitus:

Skepsiksen haaste

10 000 euroa puhtaana käteen sille, joka tuottaa valvotuissa olosuhteissa paranormaalien ilmiön.

Dosentti **Hannu Karttunen** ja taikuri **Iiro Seppänen** ovat lupautuneet maksamaan kumpikin 2500 euroa edellä mainitusta kokonaissummasta. Haastesumma voidaan maksaa myös humanoidistipendinä – 10 000 euroa puhtaana ulottimeen sille humanoidille, joka itse noutaa stipendin ja antaa samalla DNA- (tai vastaavan) näytteen. Poikkeustapauksessa summa voidaan myös maksaa (mikäli esimerkiksi henkilötunnuksen tai pankkikortin saanti on osoittautunut humanoidille vaikeaksi) mukana seuraavalle ihmiskontaktiseuralaiselle.

Skepsis ry:n yhteystiedot

Puhelinpalvelu: 0208-355 455

Postiosoite: PL 483, 00101 HELSINKI

Internet: www.skepsis.fi

Pankkiyhteys: AKTIA 405529-2111988

Jäsenasioista ja lehti-ilauksista pyydetään neuvottelemaan yhdistyksen jäsenasioista vastaavan kanssa. Hänelle toimitetaan myös osoitteenmuutokset:

Anna-Liisa Rähä

Borgströminkuja 1 B 19

00840 Helsinki

puh. (09) 698 1976

membership@skepsis.fi

Rahastonhoitaja

Veikko Joutsenlahti

Roihuvuorentie 30 B 62

00820 Helsinki

puh: 040 758 7286

Skepsis ry:n hallitus vuonna 2006

Puheenjohtaja **Matias Aunola**

Varapuheenjohtaja **Otto J. Mäkelä**

Robert Brotherus, Denis Galkin,

Heikki Ervasti, Jukka Häkkinen,

Anna-Liisa Rähä.

Alueyhteyshenkilöt

Joensuu: **Vesa Tenhunen**

puh. (013) 123 254; vesa.tenhunen@skepsis.fi

Jyväskylä: **Vesa Kolhinen**

puh. 050 382 0251; vesa.kolhinen@skepsis.fi

Oulu: **Juha Vuorio**

puh. 040 500 6955; juha.vuorio@skepsis.fi

Tampere: **Heikki Lindevall**

puh. 0400 622 636; heikki.lindevall@skepsis.fi

Turku: **Heikki Kujanpää**

puh. (02) 244 6400, 0440 220 420;

heikki.kujanpaa@skepsis.fi

Yhdistys toivoo, että alueilla asuvat ilmoittaisivat yhdyshenkilöille yhteystietonsa, jotta he voisivat tiedottaa omalla alueellaan tapahtuvasta toiminnasta. Yhteyshenkilöille voi myös ilmoittaa halukkuutensa osallistua yhdistyksen toimintaan omalla alueellaan.

Skepsis ry:n tieteellinen neuvottelukunta

Professori **Kari Enqvist (fysiikka)**, profes-

sori **Mika Hemmo (oikeustiede)**, PsL **Virpi**

Kalakoski (psykologia), professori **Hannu**

Karttunen (tähtitiede), **S. Albert Kivinen**

(filosofia), professori **Hanna Kokko (biologia,**

ekologia), professori **Eerik Lagerspetz**

(yhteiskuntatiede/filosofia), **Anto Leikola**

(biologia), dosentti **Pertti Lindfors (monitiet.**

tieteenfilosofia), dosentti **Marjaana**

Lindeman (psykologia), professori **Jukka**

Maalampi (hiukkasfysiikka), dosentti **Juha**

Merikoski (fysiikka), dosentti **Markku Myl-**

lykangas (terveys sosiologia), professori

Jeja Pekka Roos (sosiaalipolitiikka), VTM

Jan Rydman, Heikki Räisänen (uskontotiede),

dosentti **Veijo Saano (lääketiede)**,

Anssi Saura (biologia).

Skepsis ry on vuonna 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys.

Skepsiksen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää paranormaaleja ilmiöitä koskevien väitteiden objektiivista ja puolueetonta tieteellistä tutkimusta ottamatta näiden väitteiden paikkansapitävyyteen kantaa apriorisin, tutkimusta edeltävin perustein.
- Ylläpitää tällaisesta tutkimuksesta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa sekä pitää yhteyttä vastaavanlaisiin yhteisöihin kotimaassa ja ulkomailla.
- Julkaista paranormaaleja ilmiöitä koskevia väitteitä tutkivia artikkeleja ja kirjoja sekä laatia tällaisia väitteitä sisältävien julkaisujen bibliografioita.
- Järjestää alaan liittyviä kokouksia ja konferensseja sekä harjoittaa valistus- ja tiedotustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton.

Yhdistyksen hallitus voi hyväksyä hakemuksesta yhdistyksen jäseneksi yksityishenkilöitä ja oikeuskelpoisia yhteisöjä, jotka hyväksyvät edellä mainitut yhdistyksen periaatteet.

Yhdistys julkaisee neljä kertaa vuodessa ilmestyvää *Skeptikko*-lehteä.

Mallia yhdistykselle haettiin Yhdysvalloissa 1976 perustetusta CSICOPista (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mikä ilmenee mm. yhdistysten samankaltaisina toimintaperiaatteina.

Skepsis ry toimii kuitenkin itsenäisesti, vaikkakin yhteistyössä CSICOPin ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa. Yhdistys on ECSON (European Council of Sceptical Organizations) ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö.

Usko, toivo ja huijaus

ROHKAISUSTA JOHDATTELUN
KAUTTA PSYKOTERRORIIN

Hannu Lauerma

Saatavana kaikista Skepsiksen tilaisuuksista hintaan 29 euroa tai tilaamalla osoitteesta: secretary@skepsis.fi

DUODECIM

Ihmeellinen maailma

Risto Selin

Skeptikon tietosanakirja

Kirja vie lukijansa paranormaalien ilmiöiden ja outojen oppien maailmaan. Sen hakusanat tarjoavat kriittistä tietoa parapsykologiasta, ufologiasta, astrologiasta ja monista muista aiheista.

- Lähes 500 hakusanaa: Atlantis, Barnum-efekti, Cereologia, Demoni...
- Pitkiä kirjoituksia, lyhyitä määritelmiä.
- Erittäin kattava kirjallisuusluettelo.
- Suomen ensimmäinen skeptinen hakuteos.
- 326 sivua. Hinta 19 e (+ postikulut).
- Julkaisija: Skepsis ry, Helsinki.
- Kustantaja: Tähtitieteellinen yhdistys Ursa ry.

Saatavana kaikista Skepsiksen tilaisuuksista tai tilaamalla osoitteesta:

Anna-Liisa Rähä
Borgströminkuja 1 B 19
00840 Helsinki.
Puh. (09) 698 1976
Sähköposti: secretary@skepsis.fi